

EU-familjeförmåner

En vägledning är i första hand ett stöd för Försäkringskassans medarbetare vid ärendehandläggning och utbildning. Den innehåller en samlad information om vad som gäller på det aktuella området, uppdelat på tillämpnings- och metodstödsavsnitt.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av

- författningsbestämmelser
- allmänna råd
- förarbeten
- rättspraxis
- JO:s beslut.

En vägledning kan även innehålla beskrivningar av hur man ska handlägga ärenden på det aktuella området och vilka metoder som då ska användas.

Vägledningarna uppdateras fortlöpande. Ändringar arbetas in i den digitala versionen, som finns på forsakringskassan.se. Sök på "vägledningar".

Du som arbetar på Försäkringskassan hittar dem också på Fia.

Upplysningar: Försäkringskassan
Avdelningen för Barn och familj

Beslutad 2024-02-23

Innehåll

Förkortningar	5
Sammanfattning.....	6
Läsanvisningar	7
1 Inledning	8
1.1 I vilka länder gäller förordningarna och vem omfattas?	8
1.2 Bestämmelser om tillämplig lagstiftning	9
1.3 Bestämmelser om olika förmåns kategorier	9
1.3.1 Vad är en familjeförmån enligt förordningarna?	9
1.4 Barnkonventionen	10
2 Allmänt om samordning av familjeförmåner	11
2.1 En familj och i förlängningen ett barn är utgångspunkten	11
2.1.1 Allmänt om de svenska familjeförmånerna och barnpension	12
2.2 Rätt till familjeförmåner enligt förordning 883/2004	14
2.2.1 Rätt till familjeförmåner för familjemedlemmar bosatta i ett annat medlemsland	14
3 Är förordningens bestämmelser om familjeförmåner tillämpliga?	19
3.1 Ansökan	19
3.1.1 Även nationella regler om ansökan gäller	20
3.2 Gränsöverskridande situation är en förutsättning	21
3.2.1 Skillnader mellan medlemsländernas familjemedlemsbegrepp	21
3.2.2 Försäkringskassans utredning och bedömning	22
3.3 Informationsutbyte	23
3.3.1 Med enskilda	23
3.3.2 Inom medlemslandet	24
3.3.3 Mellan medlemsländer	24
4 När finns en rätt till familjeförmåner från Sverige?	26
4.1 Våra nationella förmånsbestämmelser ska vara uppfyllda	26
4.2 Krav på att vara vårdnadshavare	26
4.2.1 Metodstöd – Försäkringskassans bedömning av begreppet vårdnadshavare.....	27
4.3 Delningsreglerna inom barnbidrag	28
4.4 Särskilt gällande bostadsbidrag	29
4.4.1 Barnet bor i Sverige.....	29
4.4.2 Barnet bor i ett annat medlemsland	30
4.4.3 Proportionering av bostadsbidraget	30
4.4.4 Avstämning bostadsbidrag.....	31
5 Rätt till familjeförmåner från Sverige och minst ett annat medlemsland ...	32
5.1 Prioritetsregler	32
5.1.1 Arbete som grund för rätt till familjeförmåner	34
5.1.2 Pension som grund för rätt till familjeförmåner	38
5.1.3 Bosättning som grund för rätt till familjeförmåner	39
5.2 Ordning enligt prioritetsreglerna	39
5.2.1 Barnets bosättningsort styr i första hand.....	39
5.2.2 Sammanträffande rätt till familjeförmåner från fler än två medlemsländer	41
6 Vilket belopp ska betalas ut från Sverige?	43
6.1 Belopp enligt prioritetsordningen.....	43

6.1.1	Fullt belopp.....	44
6.1.2	Tilläggsbelopp	44
6.1.3	Återbetalningar av familjeförmåner från sekundärlandet till primärlandet.....	47
7	Utbetalning av familjeförmåner	49
7.1	Förmånerna används inte till familjemedlemmens försörjning.....	49
7.1.1	Metodstöd – en annan person begär utbetalning av familjeförmåner från Sverige	50
7.1.2	Metodstöd – en annan person begär familjeförmåner från ett annat medlemsland genom Försäkringskassan.....	50
7.2	Utbetalning och betalningstidpunkter	50
7.2.1	Tidpunkt för förändrad bedömning av prioritet	51
7.2.2	Beräkning och utbetalningstidpunkt av tilläggsbelopp	52
7.3	Valutaomräkning	52
8	Särskilt om familjeförmåner som inte beslutas av Försäkringskassan	54
8.1	Studiehjälp.....	54
8.1.1	Utbetalning av studiehjälp	54
8.2	Efterlevandestöd och barnpension.....	57
8.2.1	Metodstöd – hantering av Pensionsmyndighetens beslut.....	58
9	Särskilt om beslut	60
9.1	Metodstöd – användning av maskinella beslutsbrev	61
9.2	Undantag från kravet att underrätta om beslut	61
9.3	Provisoriska beslut	62
9.3.1	Oenighet om tillämplig lagstiftning och prioritet	63
9.4	Interimistiskt beslut enligt SFB	64
9.5	Omprovning, ändring och överklagande	64
9.6	Kontroll av beslut och ändrade förhållanden.....	64
10	Rätt till förmåner när Sverige inte är behörigt land enligt förordningen	65
10.1	Hantering av förmåner i SFB.....	65
10.1.1	Särskilt om barnbidrag	66
10.1.2	Särskilt om bostadsbidrag	68
10.2	Hantering av studiebidrag	68
	Källförteckning.....	70

Förkortningar

Förkortning	Förklaring
AK	Administrativa kommissionen för social trygghet för migrerande arbetare
BUC	Business Use Case
CSN	Centrala studiestödsnämnden
EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EG	Europeiska gemenskapen
EU	Europeiska unionen
Förordning 1408/71	Europaparlamentets och rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egen företagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen
Bryssel II-förordningen	Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar
Förordning 883/2004	Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april om samordning av de sociala trygghetssystemen
Förordning 987/2009	Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpnings-bestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen
FL	Förvaltningslagen (2017:900)
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
JO	Justitieombudsmannen
SED	Structured electronic document
SFB	Socialförsäkringsbalken
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst

Sammanfattning

Den här vägledningen beskriver bestämmelserna om familjeförmåner för familjer som bor i, arbetar i eller har pension från Sverige och ett annat EU/EES-land, Schweiz eller Storbritannien. Bestämmelserna om familjeförmåner finns i:

- kapitel 8 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, och i
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Fortsättningsvis benämns dessa förordning 883/2004 respektive förordning 987/2009.

Det så kallade utträdesavtalet (Avtal om Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen och Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen) fastställer villkoren för Storbritanniens utträde ur EU. Utträdesavtalet innebär att Försäkringskassan från den 1 januari 2021 ska fortsätta tillämpa EU-förordningar om samordning av sociala trygghetssystem i förhållande till Storbritannien för de personer som omfattas av utträdesavtalets bestämmelser.

Följande svenska förmåner ska samordnas som familjeförmåner enligt förordning 883/2004:

- barnbidrag
- förlängt barnbidrag
- flerbarnstillägg
- studiebidrag och extra tillägg till studiebidrag
- bostadsbidrag i form av
 - särskilt bidrag för hemmavarande barn
 - särskilt bidrag för barn som bor växelvis och umgängesbidrag
- föräldrapenning
- efterlevandestöd.

Förmånerna regleras i socialförsäkringsbalken (SFB) och studiestödslagen (1999:1395).

I vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal* ges en beskrivning av de generella bestämmelserna och principerna som gäller när en person rör sig inom Europeiska unionen (EU), europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller Schweiz, samt de bestämmelser som styr vilket lands lagstiftning som är tillämplig för dessa personer. Vägledningen innehåller också beskrivningar av hur utträdesavtalet gentemot Storbritannien ska tillämpas.

Vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken* behandlar de viktigaste bestämmelserna som styr Försäkringskassans verksamhet inom det förvaltningsrättsliga området.

Den här vägledningen ska vara ett hjälpmedel för den som handlägger ärenden om familjeförmåner enligt förordningarna för familjer som bor i, arbetar i eller har pension från Sverige och ett annat EU-/EES-land, Schweiz eller Storbritannien.

Läsanvisningar

Den här vägledningen ska vara ett stöd för Försäkringskassans medarbetare i handläggningen och vid utbildning.

Vägledningen redovisar och förklarar EG-förordningar, lagar och andra bestämmelser. Den redogör för de delar av lagens förarbeten som är särskilt viktiga för att förstå hur lagen ska tillämpas. Den redogör också för rättspraxis.

Vägledningen innehåller också en beskrivning av *hur* man ska handlägga ärenden och vilka metoder som då ska användas för att åstadkomma både effektivitet och kvalitet i handläggningen. Rubriken till sådana kapitel eller avsnitt inleds med ordet Metodstöd.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till

- EG-förordningar
- Administrativa kommissionens beslut
- lagar
- förordningar
- föreskrifter
- förarbeten
- rättsfall
- andra vägledningar

Hänvisningen står antingen i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke som den gäller.

I en bilaga till vägledningen finns en källförteckning som redovisar de EG-förordningar, lagar, domar med mera, som nämns i vägledningen.

Exempel

Vägledningen innehåller också exempel. De är komplement till beskrivningarna och visar hur en regel ska tillämpas.

Historikbilaga

Den här vägledningen har reviderats. I en bilaga som är skild från vägledningen finns historikinformation. Den innehåller en kortfattad beskrivning av de sakliga ändringar som gjorts i respektive version av vägledningen. Genom att läsa historikinformationen får man en överblick över de viktigaste nyheterna i den här versionen av vägledningen.

Att hitta rätt i vägledningen

I vägledningen finns en innehållsförteckning. Den är placerad först och ger en översiktsbild av vägledningens kapitel och avsnitt. Med hjälp av fliken "Bokmärken" i vänsterkanten kan du navigera mellan avsnitten. Det finns också en sökfunktion för att hitta enstaka ord och begrepp.

1 Inledning

Inom EU/EES och Schweiz finns ett gemensamt regelverk om hur social trygghet ska samordnas mellan medlemsländerna. Det gemensamma regelverket består i första hand av förordning 883/2004 och förordning 987/2009. Syftet med förordningarna är att underlätta den fria rörligheten för personer och skydda deras sociala rättigheter när de rör sig över gränserna inom EU/EES och Schweiz (beaktandeskäl 1 och 13 i förordning 883/2004).

Förordningarna ska bara samordna medlemsländernas lagstiftningar. Därför är det svensk lagstiftning, i första hand socialförsäkringsbalken och studiestödslagen, som reglerar vem som ska vara försäkrad här, vem som har rätt till förmåner och på vilka grunder. Det gäller så länge som de nationella villkoren är i enlighet med unionsrätten (Beaktandeskäl 4 i förordning 883/2004).

Det här kapitlet ger en allmän beskrivning av de bestämmelser i förordning 883/2004 som man behöver känna till för att kunna bedöma rätten till familjeförmåner för familjer som bor i, arbetar i eller har pension från Sverige och minst ett annat EU/EES-land eller i Schweiz.

Läs mer

För att förstå hur de nationella regelverken och EU:s regelverk förhåller sig till varandra, och på vilket sätt ett familjeförmånsärende ska utredas och bedömas, behöver du även läsa i vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*.

1.1 I vilka länder gäller förordningarna och vem omfattas?

Förordningarna gäller i alla EU-länder och inom deras territorier men även i de övriga EES-länderna och Schweiz. Storbritannien lämnade EU den 1 februari 2020 och samma datum trädde utträdesavtalet i kraft. Under en övergångsperiod, fram till den 31 december 2020, var unionsrätten fortsatt tillämplig i förhållande till Storbritannien enligt artikel 126–127 i utträdesavtalet. Utträdesavtalet innehåller även bestämmelser som innebär att Försäkringskassan från och med den 1 januari 2021 ska fortsätta att tillämpa unionsrätten i förhållande till Storbritannien, för de personer som omfattas av personkretsen i utträdesavtalet. I vägledningen benämns de länder som förordningarna omfattar fortsättningsvis "medlemsländer", om de inte behöver skrivas ut.

Personkretsen i artikel 2 i förordning 883/2004 talar om vilka personer som omfattas av unionsrätten. I utträdesavtalet gentemot Storbritannien bestäms personkretsen i artiklarna 10 och 30. Artikel 32 beskriver särskilda situationer när villkoren i artikel 30 inte är uppfyllda men där rättigheter enligt samordningsreglerna om social trygghet ska skyddas i vissa fall. Unionsrätten i dessa situationer begränsas dock till de särskilda situationer som beskrivs i artikeln. Om personen varken omfattas av artikel 30 eller 32 kan unionsrätten inte längre tillämpas. Läs mer om tillämpning av artikel 30 och 32 i utträdesavtalet i avsnitt 2.2.1.

Läs mer

Läs mer om vilka länder och territorier som omfattas av förordningarna och personkretsen i förordning och utträdesavtal i vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*.

1.2 Bestämmelser om tillämplig lagstiftning

Förordning 883/2004 har bestämmelser om fastställande av tillämplig lagstiftning i avdelning II. Det är bestämmelser som talar om vilket lands lagstiftning som ska gälla för en person i en viss situation. Läs om dem i beskrivningen av avdelning II i förordning 883/2004 i vägledning 2017:1. Bedömning av bestämmelserna om tillämplig lagstiftning fungerar även som utgångspunkt för prioritetsreglerna om familjeförmåner i artikel 68 i förordning 883/2004. Läs om dem i kapitel 5 i denna vägledning.

Det kan finnas situationer där den tillämpliga lagstiftningen har fastställts enligt det så kallade Handels- och samarbetsavtalet mellan EU och Storbritannien, men där familjeförmåner ändå ska samordnas enligt förordning 883/2004. Det gäller i situationer där flera medlemsländer och Storbritannien är inblandade. Samordning av familjeförmåner enligt förordning 883/2004 ska då endast ske *mellan medlemsländerna* (inte Storbritannien) eftersom familjeförmåner inte omfattas av Handels- och samarbetsavtalet.

Läs mer

Läs mer om i vilka situationer Handels- och samarbetsavtalet mellan EU och Storbritannien kan tillämpas i vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*.

1.3 Bestämmelser om olika förmånskategorier

I avdelning III i förordning 883/2004 finns bestämmelser om olika förmånskategorier. De brukar kallas sakområden eller förmånkapitel och innehåller bestämmelser om hur vissa typer av förmåner ska samordnas. I kapitel 8 i avdelning III finns kapitlet om familjeförmåner.

Det är i första hand medlemsländerna själva som bestämmer hur en förmån ska klassificeras och samordnas i förordningens mening (artikel 9.1 i förordning 883/2004). Administrativa kommissionen kan dock ha en annan åsikt än medlemslandet om vilken lagstiftning och vilka förmåner i landet som ska omfattas av förordning 883/2004 och vilket sakområde i artikel 3 som lagstiftningen och förmånerna ska lyda under. Det kan i sådana fall prövas av EU-domstolen. Även en nationell domstol kan ha en annan uppfattning än det som landet har anmält. Det kan leda till att ett medlemsland kan få ändra sina klassificeringar. EU-domstolen kan också besluta att en förmån som inte anges i ett medlemslands lagstiftningsförteckning ska omfattas av förordning 883/2004 (EU-domstolens domar i målen C-275/96 Kuusijärvi, C-255/99 Humer och C-69/79 Jordens-Vosters).

1.3.1 Vad är en familjeförmån enligt förordningarna?

Med familjeförmån menas alla förmåner och kontantförmåner som ska täcka en familjs utgifter. Det innefattar även särskilda bidrag till ensamstående föräldrar och barn med funktionsnedsättning. Däremot omfattas inte särskilda bidrag vid barns födelse och adoption eller underhållsstöd (bilaga I samt artikel 1.z och beaktandeskäl 36 i förordning 883/2004).

Läs mer

Läs mer om definitionen av familjeförmån under beskrivning av artikel 1.z i vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*.

Svenska förmåner

Enligt Sveriges lagstiftningsförteckning till artikel 9 i förordning 883/2004, ska följande svenska förmåner samordnas som familjeförmåner enligt kapitel 8 i förordning 883/2004:

- barnbidrag
- förlängt barnbidrag
- flerbarnstillägg
- bostadsbidrag i form av
 - särskilt bidrag för hemmavarande barn
 - särskilt bidrag för barn som bor växelvis och umgängesbidrag
- studiebidrag och extra tillägg till studiebidrag
- föräldrapenning
- efterlevandestöd.

Du kan hitta Sveriges lagstiftningsförteckning på Fia. Försäkringskassan är bunden av Sveriges lagstiftningsförteckning men som nämnts ovan kan både EU-domstolen och nationella domstolar överpröva frågan om vilka förmåner som ska klassificeras som familjeförmåner i Sverige.

Familjeförmåner enligt förordning 883/2004 är någonting annat än beteckningen familjeförmåner i socialförsäkringsbalken (Avdelning B familjeförmåner). Eftersom denna vägledning uteslutande handlar om familjeförmåner enligt förordningarna används det genomgående i vägledningen.

Andra länders förmåner

Du kan läsa om de andra medlemsländernas familjeförmåner på internet under EU-portalens MISSOC (Mutual Information System on Social Protection).

1.4 Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är lag i Sverige sedan 2020.

Många av Försäkringskassans förmåner rör barn, och vår handläggning kan påverka barns situation på olika sätt. Därför ska vi följa barnkonventionen i all vår handläggning.

Konkret betyder det att vi alltid ska beakta barnets bästa när vi fattar beslut eller vidtar åtgärder som rör ett barn. På så sätt säkerställer vi barnets rättigheter och har ett barnrättsperspektiv.

Bedömningen av vad som är barnets bästa ska göras som en del av vår ordinarie handläggning, precis som vi hanterar förmånsspecifika regler, utredningsmetodik, kommunikation och bemötande. Hur och i vilken utsträckning barnets bästa ska beaktas måste vägas mot andra regler och intressen inom Försäkringskassans verksamhet.

Läs mer

- i riktlinje (2016:02) om *Anmälan till socialnämnden vid kännedom om eller misstanke att ett barn far illa och polisanmälan vid misstanke om brott*
 - om barn och barnrättsperspektivet i vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*
 - om barnets bästa på Barnombudsmannens hemsida
 - om barns rättigheter på Försäkringskassans intranät.
-

2 Allmänt om samordning av familjeförmåner

EU-förordningar och avtal om social trygghet som Sverige har med andra länder syftar till att bestämma vilket lands lagstiftning som ska tillämpas, det vill säga hur ländernas lagstiftningar ska samordnas i en viss situation. Regelverken innehåller även bestämmelser om socialförsäkringsförmåner ska samordnas.

Förordningarna 883/2004 och 987/2009 ska dock bara samordna medlemsländernas lagstiftningar i olika situationer och inte harmonisera lagstiftningen. Rätten till familjeförmåner från Sverige regleras därför i första hand i SFB eller andra nationella bestämmelser. Finns det villkor i SFB och andra nationella bestämmelser som strider mot förordningen kan de inte upprätthållas utan behöver justeras. Därför är det viktigt att förstå syftet med bestämmelserna om familjeförmåner i förordningarna, men även hur de påverkar bestämmelserna i vår nationella lagstiftning.

Alla de förmåner som Sverige har valt att samordna som familjeförmåner enligt förordningen beslutas inte av Försäkringskassan. Försäkringskassan är ändå inblandad i samordningen av dessa förmåner på olika sätt.

När det gäller familjer som befinner sig i gränsöverskridande situationer måste Försäkringskassan tillämpa olika delar av förordningen och nationella bestämmelser beroende på omständigheterna i det enskilda ärendet. I vägledning 2017:1 finns en metod med sex olika bedömningssteg. Den är användbar för att navigera rätt i ett gränsöverskridande ärende och säkerställa att rätt regelverk tillämpas i gränsöverskridande situationer.

Det här kapitlet ger en allmän beskrivning av syftet med bestämmelserna om familjeförmåner i förordningarna. Det beskriver också allmänt de svenska förmåner som ska samordnas som familjeförmåner och Försäkringskassans roll.

Kapitlet avslutas med en beskrivning av de olika situationerna och bestämmelserna då en person har rätt till familjeförmåner i Sverige. Läs mer om förmåner som inte beslutas av Försäkringskassan i kapitel 8.

Läs mer

Läs mer om de olika bedömningsstegen i vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal.*

2.1 En familj och i förlängningen ett barn är utgångspunkten

Av förordningens definition av familjeförmåner framgår det tydligt att det ska handla om förmåner med syfte att täcka en familjs utgifter. Även om definitionen av familj i vardagligt tal kan variera handlar det, utifrån förordningens definition av familjemedlemmar och EU-domstolens domar på området, om familjer med barn. EU-domstolen har också klargjort att även om utgångspunkten ursprungligen har varit kärnfamiljen där föräldrarna till barnet är tillsammans, gäller bestämmelserna även separerade föräldrar (beaktandeskäl 34 i förordning 883/2004). Av den anledningen kan bestämmelserna om familjeförmåner träffa olika typer av familjer, t.ex. samkönade par och andra personer som inte har någon biologisk relation till barnet.

Syftet med bestämmelserna om familjeförmåner är att en familj som av olika anledningar utnyttjat sin rätt till fri rörlighet inom unionen, ska ha rätt till familjeförmåner i alla

aktuella medlemsländer, som om barnet var bosatt där. Unionslagstiftaren har tyckt att denna grupp är särskilt skyddsvärd och att det finns anledning att utvidga ett barns rättigheter, i situationer då föräldrarna av olika anledningar inte befinner sig eller har rättigheter från samma medlemsland.

Utgångspunkten för att bestämmelserna om familjeförmåner ska bli tillämpliga är därför att det finns ett barn som ingår i förordningens personkrets i artikel 2 i förordning 883/2004. De svenska förmåner som ska samordnas inom kapitel 8 i förordningen är därför förmåner som beviljas för ett barn.

2.1.1 Allmänt om de svenska familjeförmånerna och barnpension

När Försäkringskassan talar om familjeförmåner i förordningarna är det ett samlingsnamn för alla de förmåner som Sverige har valt att samordna enligt reglerna i kapitel 8 i förordning 883/2004. SFB och studiestödslagen (1999:1395) är alltid grunden, men villkoren i respektive lag skiljer sig däremot beroende på vilken förmån det handlar om.

Barnbidrag

Allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag och flerbarnstillägg är statliga bidrag för barn som är bosatta i Sverige. Även bidragsmottagaren ska vara bosatt i Sverige enligt 5 kap. 9 § och 16 kap. 2 § SFB. Flerbarnstillägg betalas ut till familjer som får barnbidrag eller studiehjälp för två eller fler barn (15 kap. 9 § SFB).

Läs mer

Läs mer om reglerna för allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag och flerbarnstillägg i vägledning (2002:10) *Barnbidrag*.

Bostadsbidrag

Bostadsbidrag till barnfamiljer består av fyra delar (95 kap. 2 § SFB):

- bidrag till kostnader för bostaden
- särskilt bidrag för hemmavarande barn
- särskilt bidrag för barn som bor växelvis
- umgängesbidrag till barn som bor tidvis i hushållet.

Storleken på de olika delarna av bostadsbidraget beror på antalet barn i familjen (97 kap. 18 och 20–23 §§ SFB).

Tidigare har endast det särskilda bidraget för hemmavarande barn setts som familjeförmån enligt förordning 883/2004. Umgängesbidraget och bidraget till bostadskostnad har i stället betraktats som förmåner enligt rådets förordning (EU) 492/2011 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen. Sedan den 1 mars 2018 betraktas även umgängesbidraget och det särskilda bidraget för barn som bor växelvis som familjeförmåner. Till skillnad från övriga familjeförmåner är de särskilda bidragen och umgängesbidraget inkomstprövade (97 kap. 15 § SFB).

Läs mer

Läs mer om reglerna för bostadsbidrag i vägledning (2004:10) *Bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar*.

Föräldrapenning

Föräldrapenning är en förmån som lämnas till föräldrar som vårdar barn och den kan vara bosättningsbaserad eller arbetsbaserad. Föräldrapenningen klassificeras numera som en familjeförmån i stället för moderskaps- respektive faderskapsförmån (HFD 2019 ref. 5). Försäkringskassan ska därför samordna föräldrapenning enligt kapitel 8 i förordning 883/2004. Det innebär bl.a. att en familjemedlem som omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning kan ha rätt till föräldrapenning från Sverige enligt artikel 67. Det innebär också att om det finns en rätt till föräldrapenning för samma period och samma barn enligt flera medlemsländers lagstiftning så tillämpas prioritetsreglerna i artikel 68.

En familj kan få familjeförmåner från två länder samtidigt enligt förordning 883/2004. Samordning av föräldrapenning sker endast i de fall familjen ansöker om föräldrapenning från olika medlemsstater för samma barn och tid men bara om den andra medlemsstaten har en familjeförmån som liknar den svenska föräldrapenningen. Om föräldrapenningen i det andra landet däremot är uppbyggd som en typisk bidragsförmån ska förmånen i stället samordnas med de svenska bidragsförmånerna som kategoriseras som klassiska familjeförmåner.

Läs mer

Läs mer om villkoren för föräldrapenning, och hur den samordnas och beräknas i vägledning (2002:1) *Föräldrapenning*.

Studiehjälp

Studiehjälp består enligt 2 kap. 1 § studiestödslagen av studiebidrag, inackorderings-tillägg och extra tillägg.

Studiebidrag och extra tillägg är familjeförmåner enligt förordning 883/2004. Studiehjälp kan betalas ut för heltidsstudier på gymnasienivå till och med det första kalenderhalvåret det år barnet fyller 20 år.

Det är CSN som fattar beslut om rätten till studiehjälp medan Försäkringskassan bedömer om förordning 883/2004 ska tillämpas. Försäkringskassan ansvarar även för att lämna uppgifter om alla svenska familjeförmåner som betalas ut till det andra medlemslandet. I vissa fall är Försäkringskassan även utbetalande myndighet för dessa förmåner.

I den här vägledningen menas med studiehjälp bara studiebidrag och extra tillägg, inte inackorderingsstillägg eftersom detta är en social förmån.

Efterlevandestöd och barnpension

Efterlevandestöd och barnpension är förmåner till barn som har förlorat en eller båda sina föräldrar. Pensionsmyndigheten är behörig myndighet att bedöma om förordningen är tillämplig och beslutar om barnpension och efterlevandestöd. Ett beslut om efterlevandestöd eller barnpension är en impuls om att det finns ett barn som omfattas av förordning 883/2004, och Försäkringskassan ska då pröva rätten till barnbidrag om det inte redan finns ett pågående familjeförmånsärende.

Läs mer

Läs mer om reglerna för barnpension och efterlevandestöd i Pensionsmyndighetens vägledningar:

- (2010:4) *Efterlevandepension och efterlevandestöd*
 - (2010:7) *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner – Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*
-

Efterlevandestöd

Efterlevandestöd till barn är inte en pensionsförmån (prop. 1999/2000:91 s. 112). Enligt förordning 883/2004 är den i stället att anse som en särskild familjeförmån till barn som mist en av föräldrarna eller båda (artikel 69 förordning 883/2004). Det innebär bland annat att förmånen inte ska samordnas med övriga svenska familjeförmåner.

Om den avlidna föräldern har omfattats av lagstiftningen i Sverige kan Pensionsmyndigheten besluta om efterlevandestöd med stöd av artikel 67 även om barnet bor i ett annat medlemsland. Barnet omfattas då av personkretsen i artikel 2 i förordning 883/2004 som efterlevande till en person som tidigare har varit försäkrad i Sverige. Läs mer om efterlevandestöd i avsnitt 8.2.

Barnpension

Barnpension är däremot en pensionsförmån som tillhör sakområdet *Förmåner till efterlevande* som regleras i kapitel 5 i förordning 883/2004. Ett barn som har rätt till barnpension kan få förmånen så länge rätten till förmånen finns, oavsett var i världen hen bor. Barnpensionen kan, precis som andra pensionsförmåner, ge upphov till en rätt till andra förmåner från Sverige och ska därför beaktas vid tillämpningen av prioritetsreglerna i artikel 68 förordning 883/2004.

2.2 Rätt till familjeförmåner enligt förordning 883/2004

När förordning 883/2004 ska tillämpas för en person, så styr avdelning II i förordningen vilket medlemslands lagstiftning som ska gälla för honom eller henne (artikel 11–16 i förordning 883/2004). Det land vars lagstiftning ska gälla kallas personens behöriga medlemsland. En person kan enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning bara omfattas av ett lands lagstiftning åt gången och huvudregeln är förenklat att personen ska ha rätt till de förmåner som omfattas av förordningen i det behöriga medlemslandet. Det är dock fortfarande upp till varje medlemsland att bestämma övriga villkor för att hen ska få tillhöra försäkringen och ha rätt till förmåner, så länge som villkoren är i enlighet med unionsrätten (beaktandeskäl 17 i förordning 883/2004). Bosättningskrav är dock som regel i strid med unionsrätten.

Bestämmelserna i förordningen innebär med andra ord att en person som kommer till Sverige för att arbeta, har rätt till de förmåner som omfattas av förordningen även om hen är bosatt i ett annat medlemsland. Det gäller under förutsättning att förmånsvillkoren i exempelvis SFB är uppfyllda.

2.2.1 Rätt till familjeförmåner för familjemedlemmar bosatta i ett annat medlemsland

Det finns bestämmelser i förordningen som innebär att en person kan ha rätt till familjeförmåner i Sverige för familjemedlemmar som inte är bosatta i Sverige. Det regleras i en särskild bestämmelse i förordningens kapitel om familjeförmåner.

Artikel 67 förordning 883/2004

Familjemedlemmar bosatta i en annan medlemsstat

Personer ska ha rätt till familjeförmåner i enlighet med lagstiftningen i den behöriga medlemsstaten även för sina familjemedlemmar som är bosatta i en annan medlemsstat som om de vore bosatta i den förra medlemsstaten.

Pensionstagare ska dock ha rätt till familjeförmåner i enlighet med lagstiftningen i den medlemsstat som är behörig beträffande deras pensioner.

Bestämmelsen innebär att personer har rätt till familjeförmåner för sina familjemedlemmar som bor i ett annat medlemsland, som om de vore bosatta i det behöriga medlemslandet. Med behörigt medlemsland menas det land vars lagstiftning som ska gälla för personen enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning, eller det land som betalar ut pensionen om personen är pensionär. Rätt till familjeförmåner finns om de nationella villkoren för förmånen i övrigt är uppfyllda, men här kan man alltså inte upprätthålla ett eventuellt nationellt villkor om att familjemedlemmarna ska vara bosatta i den behöriga medlemsstaten.

En förälder som arbetar i Sverige och bor med den andra föräldern och barnet i ett annat medlemsland, har rätt till familjeförmåner, som om barnet var bosatt här. Föräldern i Sverige kan då till exempel beviljas barnbidrag, trots att barnet inte är bosatt här och därför inte uppfyller kraven i SFB. Det gäller under förutsättning att föräldern i Sverige uppfyller de övriga villkoren för barnbidrag i SFB. Om hen inte uppfyller villkoren kan den andra föräldern beviljas familjeförmåner med stöd av artikel 67 om hen uppfyller förmånsvillkoren. Artikel 67 möjliggör på så sätt export av familjeförmåner för ett barn som är bosatt i annat medlemsland, och att en familjemedlem bosatt i annat medlemsland kan vara mottagare av familjeförmånerna för barnet (förutsatt att övriga nationella förmånsvillkor är uppfyllda).

Rätt till familjeförmåner genom artikel 30 och 32 i utträdesavtalet

Om en person omfattas av artikel 30 i utträdesavtalet är förordningarna 883/2004 och 987/2009 tillämpliga i sin helhet. Artikel 32 beskriver särskilda situationer när villkoren i artikel 30 inte är uppfyllda men där rättigheter enligt samordningsreglerna om social trygghet ska skyddas i vissa fall. Samordning av familjeförmåner är en sådan situation. Genom artikel 32 kan EU-förordningarna tillämpas även om personen alltså inte uppfyller villkoren i artikel 30. Artikel 32 fyller en lucka som lämnats genom artikel 30 i avtalet för sådana fall där den försäkrade inte befinner sig i en gränsöverskridande situation mellan ett EU-land och Storbritannien, men där hens familjemedlemmar gör det.

Artikel 32.1d i utträdesavtalet

Reglerna i artiklarna 67, 68 och 69 i förordning (EG) nr 883/2004 ska så länge villkoren är uppfyllda fortsätta att tillämpas vid beviljande av familjeförmåner som följande personer har rätt till vid övergångsperiodens utgång:

i) EU-medborgare, statslösa och flyktingar som är bosatta i ett medlemsland samt tredjelandsmedborgare som uppfyller villkoren i förordning (EG) nr 859/2003 och uppehåller sig i ett medlemsland, vilka omfattas av lagstiftningen i en medlemsstat och har familjemedlemmar som uppehåller sig i Förenade kungariket vid övergångsperiodens utgång.

ii) Medborgare i Förenade kungariket, liksom statslösa och flyktingar som är bosatta i Förenade kungariket samt tredjelandsmedborgare som uppfyller villkoren i förordning (EG) nr 859/2003 och uppehåller sig i Förenade kungariket, vilka omfattas av Förenade kungarikets lagstiftning och har familjemedlemmar som uppehåller sig i ett medlemsland vid övergångsperiodens utgång.

Artikel 32.2 i utträdesavtalet

Bestämmelserna i avdelning III kapitel 1 i förordning (EG) nr 883/2004 om förmåner vid sjukdom ska tillämpas på personer som tar emot förmåner enligt punkt 1a i denna artikel.

Denna punkt ska i tillämpliga delar gälla familjeförmåner grundade på artiklarna 67, 68 och 69 i förordning (EG) nr 883/2004.

Av artikel 32.1d och 32.2 framgår att det endast är artiklarna 67, 68 och 69 i förordning 883/2004 som ska tillämpas för de som ingår i personkretsen. Men även andra artiklar som behövs för att tillämpa artikel 67 och 68 i förordning 883/2004 är tillämpliga i dessa situationer. Det gäller till exempel artikel 68a eller nödvändiga artiklar i förordning 987/2009. Samma sak gäller Administrativa kommissionens beslut F1, F3 och H3.

Vid tillämpning av artikel 32.1d är det bara familjeförmåner för barn som är födda *före* övergångsperiodens slut som ska samordnas och exporteras. Om det däremot är artikel 30 som tillämpas, ska familjeförmåner för barn som är födda både före och efter övergångsperiodens slut samordnas och exporteras. När artikel 32.1d är tillämplig och det finns barn som är födda efter övergångsperiodens slut, är alltså förordning 883/2004 inte tillämplig. Rätten bedöms då i stället helt enligt nationell lagstiftning. Det beror på att det endast är existerande familjemedlemmar vid övergångsperiodens slut som träffas av artikel 32.

Artikel 32.2. medför att när en person till exempel har rätt till pension enligt 32.1a, ska familjeförmåner samordnas mellan Sverige och Storbritannien. Det gäller även om artikel 30 eller 32.1d inte är tillämpliga, till exempel när hela familjen vid den tidpunkten omfattas av lagstiftningen i ett av länderna.

När det finns ett beslut om familjeförmåner enligt förordningen och det sker en förändring som medför att rätten till förmåner behöver utredas, till exempel att ett barn föds eller att försäkringstillhörigheten ändras, ska Försäkringskassan bedöma om artikel 30 eller 32 i utträdesavtalet är tillämplig. Om ingen av artiklarna är tillämpliga så upphör rätten till samordning och export. Om det sker en förändring för familjen som innebär att prioriteten ändras, men den försäkrade fortfarande befinner sig i samma situation enligt artikel 30 eller 32, behöver ingen ny bedömning göras om att förordningens bestämmelser fortfarande kan tillämpas.

Läs mer

Läs mer om de olika regelverkens förhållande till varandra och om tillämpningen av utträdesavtalet i vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal.*

Vem ses som familjemedlem?

För att kunna tillämpa artikel 67 som talar om familjemedlemmar, behöver man veta vem som är familjemedlem till en person som utnyttjat sin rätt till fri rörlighet. Familjemedlemsbegreppet är definierat utifrån vem som är familjemedlem till personen som omfattas av medlemslandets lagstiftning genom arbete, pension eller bosättning. Det framgår av artikel 1.i. i förordning 883/2004. Läs om den under beskrivning av artikel 1.i. i vägledning 2017:1.

Definitionen av familjemedlem hänvisar i första hand till vad som anges i den nationella lagstiftningen i det land som ska bevilja förmånen. Eftersom varken SFB eller studiestödslagen har någon uttrycklig definition av familjemedlem, så gäller artikel 1.i.2 i förordning 883/2004. Det vill säga, med familjemedlem avses make eller maka, minderåriga barn och myndiga barn som är beroende av underhåll. Ett barn är alltså familjemedlem till en förälder som den är underhållsberoende av.

Barn som familjemedlemmar

Enligt EU-domstolens praxis kan ett barn vara beroende av en förälders underhåll även när barnet och föräldern inte bor tillsammans. Det som är avgörande är om föräldern antingen betalar underhåll för barnet eller är skyldig att betala underhåll för barnet – oavsett om skyldigheten uppfylls eller inte (EU-domstolens dom C-363/08 Slanina). Domen gäller förordning 1408/71, men är tillämplig även för förordning 883/2004.

I Sverige är som huvudregel alla föräldrar skyldiga att betala underhåll för sina barn (7 kap. 1 § föräldrabalken). Utgångspunkten när Försäkringskassans bedömer om det finns rätt till familjeförmåner från Sverige enligt artikel 67 är därmed att en förälder är underhållsskyldig för sina barn. Det är först om det finns uppgifter som går emot detta som underhållsskyldigheten behöver utredas närmare.

Skilda föräldrar

Trots att definitionen av familjemedlem talar om make eller maka omfattas även skilda föräldrar. Det har EU-domstolen slagit fast och menar att det inte finns något som motiverar att familjesituationer efter äktenskapsskillnad ska uteslutas från tillämpningsområdet av förordningen. Även skilda makar ses därför som familjemedlemmar enligt definitionen i förordningen (jfr domarna i mål C-363/08 Slanina, punkt 30–31 och C-255/99, punkt 42–43 och 50).

Familjeförmåner från Sverige för förälder i ett annat medlemsland

Rätten till familjeförmåner är alltid kopplad till en persons familjesituation (jfr till exempel dom i de förenade målen C-245/94 och C-312/94 Hoever och Zachow, punkt 37). Enligt EU-domstolen kan en arbetstagares make direkt åberopa en rätt till familjeförmåner enligt förordning 883/2004. Det gäller om maken är familjemedlem till en arbetstagarare enligt förordningen och om familjemedlemmen har rätt till förmånen enligt den nationella lagstiftningen (jfr dom i mål C-78/91, Hughes, REG 1992, s. I-4839, punkt 26, och C-245/94 och 312/94 Hoever och Zachow, punkterna 30 och 38).

Den andra föräldern kan därför i samma samordningssituation omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning i förordningen och ändå ha rätt till familjeförmåner i Sverige. Det gäller under förutsättning att den föräldern uppfyller villkoren i SFB, genom att exempelvis vara vårdnadshavare för att kunna beviljas ett barnbidrag. Enligt principen om ett lands lagstiftning i förordning

883/2004, ska dock i första hand familjeförmånerna beviljas den person som svensk lagstiftning gäller för. Det beror på att artikel 67 talar om att personen i det behöriga medlemslandet har rätt till familjeförmåner. EU-domstolens praxis om att även familjemedlemmar i det andra landet kan få familjeförmåner, handlar om de fall när personen i det behöriga medlemslandet inte uppfyller de nationella villkoren men familjemedlemmen gör det (EU-domstolens domar i C-245/94 och 312/94 Hoeber och Zachow, C-255/99 Humer, C-363/08 Slanina och C- 378-14 Trapkowski).

Exempel

Eddie bor tillsammans med dottern Erica i Tyskland. Eddie och Ericas mamma har separerat och Ericas mamma bor och arbetar i Sverige. Eddie söker om barnbidrag för Erica i Sverige och Försäkringskassan utreder ärendet. Det visar sig att Ericas mamma inte är vårdnadshavare för henne. Försäkringskassan beviljar därför barnbidrag till Eddie med stöd av artikel 67 i förordning 883/2004.

3 Är förordningens bestämmelser om familjeförmåner tillämpliga?

Det här kapitlet handlar om hur ett ärende om familjeförmåner kan starta hos Försäkringskassan. Det beskriver vad Försäkringskassan behöver utreda och bedöma för att konstatera om förordningens bestämmelser om familjeförmåner är tillämpliga.

3.1 Ansökan

Artikel 60 förordning 987/2009

Förfarande vid tillämpningen av artiklarna 67 och 68 i grundförordningen

1. Ansökan om familjeförmåner ska lämnas in till den behöriga institutionen. Vid tillämpning av artiklarna 67 och 68 i grundförordningen ska situationen för hela familjen beaktas som om alla de berörda personerna omfattades av lagstiftningen i den berörda medlemsstaten och var bosatta där, särskilt när det gäller en persons rätt att begära sådana förmåner. När en person som har rätt att begära förmåner inte utnyttjar denna rätt, ska en ansökan om familjeförmåner som inlämnats av den andra föräldern, av en person som betraktas som förälder eller av en person eller institution som är barnets eller barnens vårdnadshavare, beaktas av den behöriga institutionen i den medlemsstat vars lagstiftning är tillämplig.

2. Den institution till vilken en ansökan lämnas i enlighet med punkt 1 ska granska ansökan utifrån de närmare upplysningar som sökanden har lämnat, med beaktande av alla faktiska och rättsliga förhållanden som kännetecknar sökandens familjesituation.

Bestämmelsen innebär att en ansökan om familjeförmåner ska lämnas in till institutionen i det medlemsland vars lagstiftning personen omfattas av. Institutionen ska då bedöma helhetssituationen för familjen och se det som om alla familjemedlemmar omfattas av lagstiftningen i det berörda medlemslandet och är bosatta där. Det gäller särskilt en persons rätt att begära sådana förmåner.

Det innebär att även en familjemedlem i ett annat medlemsland kan ansöka om familjeförmåner. En sådan ansökan kan göras av den andra föräldern, en person som betraktas som förälder eller av en person eller institution som är barnets eller barnens vårdnadshavare.

Enligt EU-domstolen innebär artikel 60.1 i förordning 987/2009 att det saknar betydelse vilken av föräldrarna som enligt nationell rätt har rätt att ta emot förmånerna. En ansökan som lämnas in av familjemedlemmen, ska beaktas på samma sätt som om personen i det behöriga medlemslandets gjort ansökan om förmåner. (Dom C-378/14 Trapkowski och Hoeber och Zachow, C-245/94 och C-312/94, EU:C:1996:379, punkt 37)

Detta innebär att ett medlemsland inte kan skilja på rätten till familjeförmåner enligt förordning 883/2004 mellan personen som bor i det behöriga medlemslandet och familjemedlemmen som inte bor där, när samtliga andra villkor i nationell rätt är uppfyllda. Båda dessa personer kan då anses ha en likvärdig rätt till förmåner.

Försäkringskassan ska därför beakta en ansökan om familjeförmåner från Sverige, oavsett vilken förälder till barnet som har rätt till förmåner från Sverige och som lämnar in ansökan. Det är dock i första hand föräldern som omfattas av svensk lagstiftning och som är försäkrad här, som ska beviljas förmånerna. Läs mer om vem som kan vara mottagare av familjeförmåner i avsnitt 2.2.1.

Exempel

Edit och Igor är gifta och har tre barn tillsammans. Edit arbetar i Sverige och Igor bor tillsammans med barnen i Tyskland. Försäkringskassan får en vidarebefordrad ansökan från institutionen i Tyskland om att Igor vill ha barnbidrag från Sverige för sina tre barn. Försäkringskassan utreder Edits rätt till familjeförmåner för hennes tre barn från Sverige. Utredningen visar att Edit är förälder och vårdnadshavare för de tre barnen och det finns därför rätt till familjeförmåner för barnen från Sverige. Eftersom Edit är den förälder som är omfattad av svensk lagstiftning, är försäkrad här på grund av sitt arbete och är vårdnadshavare för barnen, ska barnbidraget beviljas och betalas ut till henne.

Exempel

Anna och Anders har ett gemensamt barn, dottern Erika. Anna bor i Polen med Erika och Anders arbetar i Sverige. Enbart Anna är vårdnadshavare för Erika. Försäkringskassan får en vidarebefordrad ansökan från institutionen i Polen om barnbidrag från Anna. Försäkringskassan utreder Anders rätt till familjeförmåner för Erika från Sverige. Utredningen visar att Anders är förälder till Erika och att det därför finns rätt till familjeförmåner från Sverige. Eftersom Anders inte är vårdnadshavare, kan barnbidrag beviljas och betalas ut till Anna.

3.1.1 Även nationella regler om ansökan gäller

I de flesta medlemsländer krävs att familjen lämnar in en formell ansökan om en särskild förmån. Det räcker alltså inte med att en familj uppfyller *de materiella kriterierna* för rätten till en familjeförmån från ett medlemsland, *de formella* kriterierna ska också vara uppfyllda (jfr C-16/09 Schwemmer). Ett formellt krav kan till exempel vara en skriftlig ansökan.

Om de formella kriterierna för ett förmånsanspråk i ett medlemsland inte är uppfyllda har den institution som har tagit emot en ansökan om familjeförmåner fortfarande ansvar för att informera familjen om den rätt till familjeförmåner som kan finnas från det medlemslandet. Läs om detta nedan i avsnitt 3.3.1.

Det innebär att om Försäkringskassan får in en ansökan om familjeförmåner från ett annat medlemsland och vi har formella krav för en sådan ansökan, så behöver vi informera personen om hur den kan ta tillvara sina rättigheter här. Det kan till exempel handla om att lämna in en skriftlig ansökan om bostadsbidrag.

Inget krav på ansökan om barnbidrag

Enligt 110 kap. 6 § SFB behöver man inte ansöka om barnbidrag, vilket innebär att en persons rätt till barnbidrag ska prövas utan formell ansökan. Försäkringskassan kan därför inte, med hänvisning till likabehandlingsprincipen i förordning 883/2004, heller kräva att personer som omfattas av förordningen ska ansöka om barnbidrag.

Försäkringskassan ska därför alltid pröva rätten till barnbidrag så fort det kommer in uppgifter om att ett barn som kan ha rätt till familjeförmåner i Sverige finns. Det gäller oavsett om föräldern har rätt till barnbidrag genom bosättning, arbete eller pension, och oberoende av hur Försäkringskassan har fått informationen. När det kommer in en ny impuls spelar det heller ingen roll om Försäkringskassan redan tidigare har fattat ett beslut om barnbidrag.

Retroaktivitetsbestämmelserna för barnbidrag i 15 kap. 14 § SFB utgår ifrån vilket kalenderår den enskilde gör gällande sin rätt till barnbidrag. Eftersom det inte finns något ansökningsförfarande och Försäkringskassan utgår ifrån datumet när uppgiften om att ett barn finns, är det vid det datumet som personen kan anses ha gjort gällande sin rätt till barnbidrag.

Om en ansökan om familjeförmåner har lämnats in i ett annat medlemsland och den vidarebefordras hit, ska den ses som inkommen hit samma datum som den togs emot i det första landet (artikel 68.3 i förordning 883/2004 och artikel 2.3 i 987/2009). I och med att det saknas ansökningsförfarande för barnbidrag ska därför ansökningsdatumet i det andra landet ses som det datum då personen gör anspråk på barnbidrag här.

En bidragsberättigad har rätt att avstå från utbetalning av barnbidraget

Enligt Försäkringskassans tidigare praxis kunde en bidragsberättigad inte avsäga sig barnbidraget. Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har i ett avgörande tagit upp frågan om en försäkrad som har rätt till barnbidrag kan avstå från att ta emot bidraget och kommit fram till att hen kan det (HFD 2023 ref 32).

Hur rättsfallet påverkar tillämpningen av förordning 883/2004 eller annan internationell lagstiftning omfattas inte av version 18 av denna vägledning. Tillsvidare behöver vi hantera dessa frågor i de enskilda fallen.

Läs mer

Läs mer om rättsfallet i vägledning (2002:10) *Barnbidrag*.

3.2 Gränsöverskridande situation är en förutsättning

För att bestämmelserna om familjeförmåner i förordningen ska kunna tillämpas behöver det finnas en familj som är i en gränsöverskridande situation och som ryms inom personkretsen i artikel 2. EU-domstolen har tydliggjort vad som kan ses som en gränsöverskridande situation:

- Om någon person i en arbetstagares familj som omfattas av personkretsen i artikel 2 bor i, arbetar i eller får pension från ett annat medlemsland (jfr C-255/99 Humer, C-115/77, Laumann, REG 1978, s. 805, punkt 5, och C-194/96, Kulzer, REG 1998, s. I-895, punkt 30).
- Ett barns bosättning i ett annat medlemsland, även om barnet är underårigt (jfr C-255/99 Humer).

Läs mer

Läs mer om i vilka gränsöverskridande situationer det blir aktuellt att tillämpa förordningarna och vem som ingår i förordningens personkrets i vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*.

3.2.1 Skillnader mellan medlemsländernas familjemedlemsbegrepp

Utifrån definitionen av familjemedlem i artikel 1.i. i förordning 883/2004 kan medlemsländer ha olika definitioner av familjemedlem. Många länders definitioner bygger på föräldrans ansvar och andra utgår ifrån om personen bor tillsammans med barnet, så kallad hushållsgemenskap. De olika definitionerna kan ibland leda till missförstånd mellan

medlemsländerna och ställer krav på utredning och tydlig kommunikation mellan Försäkringskassan och det andra medlemslandet.

Försäkringskassans utredning

Eftersom medlemsländerna kan ha olika familjemedlemsbegrepp behöver Försäkringskassan vid sin utredning av om förordning 883/2004, och bestämmelserna om familjeförmåner är tillämpliga, som regel utgå från föräldrarna till barnet. Detta för att se till att rätt person får rätt ersättning och för att kunna tillämpa prioritetsreglerna på rätt sätt. Läs mer om vem som kan ses som familjemedlem i avsnitt 2.2.

3.2.2 Försäkringskassans utredning och bedömning

För att det ska vara möjligt att tillämpa bestämmelserna om familjeförmåner i förordning 883/2004, så ska det finnas ett barn som skapar en rätt till familjeförmåner i Sverige. Det kan ske på två olika sätt:

- Barnet som bor i Sverige har en förälder eller är familjemedlem till en person som omfattats av ett annat medlemslands lagstiftning genom arbete, bosättning eller pension därifrån.
- Barnet som bor i ett annat medlemsland har en förälder som omfattas av svensk lagstiftning genom arbete, bosättning eller pension härifrån.

Försäkringskassans utredning och bedömning av om bestämmelserna om familjeförmåner i förordningen är tillämpliga gäller alla familjemedlemmar, inte bara den person som svensk lagstiftning gäller för. Samtliga vuxna som kan ses som familjemedlemmar till barnet ska därför ingå i utredningen. Personernas bosättning, arbete, pension och relation till varandra måste utredas, och först därefter kan Försäkringskassan pröva om förordning 883/2004 och bestämmelserna om familjeförmåner är tillämpliga.

Utredningsansvar och underlag för bedömning

Huvudregeln är att Försäkringskassan ska skicka en förfrågan till det andra medlemslandet för att kunna bedöma om bestämmelserna om familjeförmåner i förordningen ska tillämpas och för att få tillräckligt underlag för bedömning av rätten till familjeförmåner. Institutionerna i medlemsländerna är skyldiga att informera varandra och samarbeta för att säkerställa en korrekt tillämpning av förordningen (artikel 76 i förordning 883/2004 och artikel 2 i förordning 987/2009). Om det andra medlemslandets myndighet inte besvarar alla frågor från Försäkringskassan, innebär det inte att vi per automatik ska begära samma uppgifter en gång till. Utgångspunkten är att medlemsländerna ska lämna efterfrågad information så långt som det är möjligt redan vid första förfrågan.

Försäkringskassan har dock ett omfattande utredningsansvar. Det innebär att det är vi som har det yttersta ansvaret för att underlaget i ärendet blir sådant att ett beslut som överensstämmer med de faktiska förhållandena kan fattas. Om vi inte får in efterfrågad information från andra landet kan vi därför behöva hämta in den på något annat sätt, exempelvis från den enskilde. Det går inte att säga exakt vilka utredningsåtgärder handläggaren behöver vidta, utan det beror på omständigheterna i det enskilda ärendet. När relevanta omständigheter så långt som möjligt är klarlagda ska vi utifrån en *helhetsbedömning* bedöma om det är *sannolikt* att den enskilde har rätt till ersättning eller inte. Läs mer om informationsutbyte och samarbete med andra medlemsländer i avsnitt 3.3.3, och om beslutsunderlag i kapitel 9.

Läs mer

Läs mer om Försäkringskassans utredningsansvar, och hur säkra vi behöver vara på uppgifterna för att en förmån ska kunna beviljas, i vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*.

Om förordning 883/2004 inte är tillämplig

Om myndigheten i det andra medlemslandet inte kan lämna de uppgifter som behövs för att Försäkringskassan ska kunna ta ställning till om bestämmelserna om familjeförmåner är tillämpliga, och uppgifterna inte heller går att hämta in på annat sätt, så kan vi inte heller tillämpa dem. I sådana fall ska vi endast bedöma anspråket utifrån nationell lagstiftning.

Särskilt om personer med skyddade personuppgifter

En utredning om rätt till familjeförmåner innebär alltså som regel att Försäkringskassan skickar information om den berörda personen och hans familjemedlemmar till utländska myndigheter. Försäkringskassan ansvarar inte för hur uppgifterna hanteras av andra myndigheter, och vi kan inte säkerställa att uppgifter som vi lämnat inte röjs. Det är viktigt att de berörda personerna är medvetna om detta innan de lämnar uppgifter till Försäkringskassan. Det är särskilt viktigt i fråga om barnbidrag, eftersom det är en förmån som utreds utan ansökan.

3.3 Informationsutbyte

För att Försäkringskassan ska kunna handlägga en ansökan om familjeförmåner enligt förordning 883/2004, så behöver Försäkringskassan ha informationsutbyte med personen som ärendet gäller, med andra myndigheter i Sverige och andra medlemsländer.

3.3.1 Med enskilda

Försäkringskassan ska som behörig institution informera berörda personer så att de kan utöva de rättigheter de har genom förordning 883/2004. Om Försäkringskassan tar emot en ansökan om familjeförmåner, eller får frågor om en eventuell rätt till sådana förmåner, så ska vi informera personen om hans rättigheter och skyldigheter.

Det innebär att när Försäkringskassan tar emot en ansökan om familjeförmåner eller får frågor från familjer i gränsöverskridande situationer ska vi informera om

- vad familjeförmåner är
- vad samordning av familjeförmåner betyder
- vilka svenska förmåner som samordnas som familjeförmåner och
- hur personen kan ansöka om förmånerna här.

Personer som omfattas av förordning 883/2004 är skyldiga att medverka och lämna allt underlag som krävs till Försäkringskassan för att vi ska kunna utreda och bedöma deras eller familjemedlemmarnas situation, rättigheter och skyldigheter enligt förordningarna (artikel 76.4 i förordning 883/2004 och artikel 3.2 i förordning 987/2009). Även 110 kap. 13 § i SFB och 23 § FL gäller i dessa ärenden och den enskilde är skyldig att medverka i utredningen och lämna de uppgifter som krävs för att Försäkringskassan ska kunna bedöma om den enskilde har rätt till en förmån.

Den enskilde lämnar uppgifter på heder och samvete om inte särskilda skäl talar mot det (110 kap. 13 § SFB). Med utgångspunkt från det ska uppgifterna lämnas skriftligen (se prop. 2001/02:9 s. 41). Alla former av kompletteringar eller uppgiftslämnande behöver dock inte lämnas skriftligen. I en ansökan kan det förekomma mindre oklarheter som kan bekräftas eller justeras per telefon (se prop. 2008/09:200 s 551).

Skyldighet att medverka till utredningen har även föräldern som rätten till familjeförmåner från Sverige går via. Det gäller i de fall föräldern i ett annat medlemsland har rätt till familjeförmåner från Sverige på grund av att personen i Sverige inte uppfyller de nationella förmånsvillkoren, exempelvis genom att inte vara vårdnadshavare. Båda föräldrarna är alltså part i ett sådant ärende hos Försäkringskassan vilket innebär att de omfattas av både uppgiftsskyldigheten och anmälningsskyldigheten i SFB. Beslut i ärendet ska kommuniceras och skickas till samtliga parter och dessa har också samma möjlighet att begära ändring, omprövning eller överklaga Försäkringskassans beslut.

Det förekommer ibland att en förälder som avses ovan inte vill medverka till att dennes barn i ett annat medlemsland får förmåner från Sverige. Försäkringskassan får i dessa ärenden försöka få in så mycket underlag som möjligt, genom exempelvis uppgift från föräldern eller institutionen i det andra landet eller genom att kontakta en uppgiven arbetsgivare i Sverige.

Föräldern ska i samband med det första beslutet om familjeförmåner informeras om sin anmälningsskyldighet och att förändringar kan påverka rätten och storleken på familjeförmånerna (110 kap. 46 § SFB och artikel 76.4 i förordning 883/2004). Om en person anmäler ändrade förhållanden som påverkar rätten till förmåner, räknas förmånerna om från den tidpunkt när förändringen skedde. Den som inte uppfyller denna skyldighet eller anmäler för sent kan bli skyldig att betala tillbaka felaktigt utbetalda förmåner enligt reglerna i den nationella lagstiftningen.

Det är alltid Försäkringskassan som ska leda utredningen i ärendet och bestämma vilka utredningsåtgärder och vilket underlag som behövs för att kunna fatta beslut i ärendet.

Läs mer

Läs mer den enskildes skyldigheter enligt förordning 76 i vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal* och enligt SFB i vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*.

Läs mer

Läs mer om när den enskilde kan bli återbetalningsskyldig i vägledning (2005:3) *Återkrav*.

3.3.2 Inom medlemslandet

Om en person har rätt till flera olika familjeförmåner i ett medlemsland så måste de myndigheter som beslutar om förmånerna utbyta information för att kunna samordna dessa. När det finns rätt till studiehjälp från Sverige måste Försäkringskassan därför utbyta information med CSN. Läs mer om studiehjälp och informationsutbytet med CSN i kapitel 8.

3.3.3 Mellan medlemsländer

All information som behövs för att fastställa och bestämma rättigheter och skyldigheter för personer som omfattas av förordningen ska utbytas utan dröjsmål mellan Försäkringskassan och det andra medlemslandet (artikel 2.2 i förordning 987/2009). Försäkringskassan är även skyldig att godta handlingar som utfärdats av en institution i ett annat medlemsland (artikel 5 i förordning 987/2009).

Om en person har lämnat information, handlingar eller ansökningar till Försäkringskassan som vi inte ska ha, ska vi vidarebefordra dessa uppgifter, handlingar eller

ansökningar till den behöriga institutionen i det andra medlemslandet (artikel 2.3 i förordning 987/2009).

Förfrågningar som Försäkringskassan får eller som vi skickar till ett annat medlemsland ska besvaras *inom rimlig tid* (artikel 76.4 i förordning 883/2004) och institutionerna ska tillhandahålla eller utbyta all nödvändig information *utan dröjsmål* (artikel 2.2 i förordning 987/2009). Vad rimlig tid är har definierats så här i Administrativa kommissionens Beslut nr F2 av den 23 juni 2015 om utbyte av uppgifter mellan institutioner i syfte att bevilja familjeförmåner i punkt 2:

En institution ska snabbt besvara en begäran om upplysningar från ett annat medlemsland, och under alla omständigheter senast

- A) två månader efter dagen för mottagandet av begäran i ett ärende som gäller begäran om en ståndpunkt i ett provisoriskt beslut gällande de prioritetsregler som refereras till i artikel 60.3 i förordning 987/2009, eller
- B) i samtliga andra fall, tre månader efter dagen för mottagandet av begäran om upplysningar.

Det innebär att Försäkringskassan ska följa dessa tidsgränser när vi får in en begäran om ståndpunkt eller upplysningar.

Formen för informationsutbytet

Överföring av information mellan institutioner eller förbindelseorgan ska göras på elektronisk väg, genom strukturerade elektroniska dokument, SED (artikel 4 i förordning 987/2009). Det finns en gemensam infrastruktur för detta, kallat EESSI (Electronic Exchange of Social Security Information, elektroniskt utbyte av socialförsäkringsuppgifter) som används för informationsutbyte länderna emellan. Inom sektorn family benefits finns det fyra business use case (BUC). EU-familjeförmåner använder sig i första hand av tre av dem: FB_BUC_01, FB_BUC_02 och FB_BUC_04. Det finns även administrativa och horisontella BUC som är gemensamma för samtliga sektorer. Vid återbetalning av provisoriska utbetalningar används R_BUC 03 och R_BUC 04.

Under en övergångsperiod får medlemsländerna fortsätta att använda sig av pappersblanketter för att skicka och ta emot information (artikel 95.1 i förordning 987/2009). Adresser och andra kontaktuppgifter till de behöriga institutionerna för familjeförmåner i alla medlemsländer kan hittas via EESSI Institution Directory.

Pappersversionerna av SED-blanketterna är framtagna och beslutade av administrativa kommissionen. Det finns SED-blanketter för alla sakområden inom förordning 883/2004. Under övergångsperioden ska institutionerna som huvudregel använda pappersversionen men ska även godta information som utfärdats på andra handlingar än SED:er. All information som behövs för tillämpningen av förordning 883/2004 ska framgå av handlingarna för att garantera rättigheterna för de personer som omfattas av förordningen (Beslut nr E1 av den 12 juni 2009 om praktiska bestämmelser för övergångsperioden när det gäller det informationsutbyte med elektroniska hjälpmedel som avses i artikel 4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009, avsnitt 2,4 och 10).

4 När finns en rätt till familjeförmåner från Sverige?

Om förordning 883/2004 och bestämmelserna om familjeförmåner har bedömts tillämpliga, så är nästa fråga om det finns rätt till familjeförmåner från Sverige.

Detta kapitel beskriver vilka villkor som ska vara uppfyllda för att en person ska ha rätt till familjeförmåner i Sverige.

4.1 Våra nationella förmånsbestämmelser ska vara uppfyllda

Nationella kriterier, till exempel behovsprövning och åldersgränser, får tillämpas så länge de inte är diskriminerande ur ett unionsrättsligt perspektiv. Kriterier som däremot gäller bosättning i Sverige, kan inte upprätthållas (artikel 67 i förordning 883/2004). Artikel 67 talar med andra ord om vilka barn som kan berättiga till familjeförmåner från Sverige men för att barnet ska ha en sådan rätt, krävs också att det finns en förälder i ett medlemsland som uppfyller våra nationella villkor och kan beviljas förmånen för barnet. Om föräldern som omfattas av svensk lagstiftning uppfyller de nationella villkoren, är det hen som ska beviljas familjeförmånen för barnet.

Exempel

Kurt och Gulle bor i Danmark tillsammans med sina gemensamma barn Hjalmar som de båda är vårdnadshavare för. Kurt arbetar inte men Gulle arbetar i Sverige. Kurt omfattas av dansk lagstiftning och är försäkrad där, men svensk lagstiftning gäller för Gulle på grund av hennes arbete här och hon anses försäkrad här. Gulle har rätt till familjeförmåner för Hjalmar från Sverige, trots att han bor i Danmark med stöd av artikel 67. Eftersom det bara är Gulle som omfattas av svensk lagstiftning och som är försäkrad och uppfyller de nationella kraven i SFB, är det hon som ska beviljas Hjalmars barnbidrag.

4.2 Krav på att vara vårdnadshavare

De flesta förmåner som Sverige har klassificerat som familjeförmåner har som villkor att man är vårdnadshavare för barnet för att ha rätt till förmånen. Det gäller dock inte för umgängesbidraget inom bostadsbidrag och föräldrapenning där det räcker att man är förälder till barnet. Det finns heller inte något krav att man är vårdnadshavare för att barnet ska kunna beviljas studiehjälp. Däremot betalar CSN som huvudregel alltid ut studiehjälpen till en vårdnadshavare om barnet är omyndigt.

Bestämmelserna om vårdnad finns i 6 kap. föräldrabalken. Föräldrar har gemensam eller ensam vårdnad för barnet beroende av situation. Utgångspunkten är att föräldrar som är gifta eller har ingått registrerat partnerskap vid barnets födelse har gemensam vårdnad från och med födelsen. I annat fall får mamman ensam vårdnad. Om föräldrarna gifter sig efter barnets födelse får de gemensam vårdnad vid den tidpunkten (6 kap. 3 § FB).

Det är Skatteverket som registrerar vårdnad i Sverige. Om ett barn föds i Sverige på ett sjukhus sker det genom en anmälan från vårdgivaren (24 § folkbokföringslagen [1991:481]). Föräldrar som inte är gifta med varandra vid barnets födelse kan få gemensam vårdnad om barnet genom att ingå äktenskap med varandra eller genom att anmäla gemensam vårdnad till socialnämnden eller direkt till Skatteverket (6 kap. 4 § andra stycket punkt 2 FB och 6 kap. 16 § FB).

Från den 1 januari 2022 kan föräldraskapet också bekräftas digitalt utan socialnämndens medverkan.

Utländska domar och beslut om vårdnad kan gälla i Sverige enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2201/2003 (Bryssel II-förordningen), NÄF, LUV eller 1996 års Haagkonvention. Utländska vårdnadsbegrepp kan skilja sig från det svenska. Skatteverket kan även registrera vårdnadshavare med stöd av dessa eller i samband med att ett barn flyttar hit från utlandet och föräldrarna ger in en sådan anmälan.

Eftersom vårdnadshavare är ett svenskt begrepp utifrån nationell lagstiftning behöver Försäkringskassan i ärenden där förordningen är tillämplig göra en likvärdighetsbedömning, dvs. kan föräldern jämföras med vårt svenska vårdnadshavarebegrepp. Det behöver vi göra för att bl.a. uppfylla likabehandlingsprincipen i artikel 4 i förordning 883/2004. På samma sätt kan Försäkringskassan inte kräva att en sådan förälder ska vara registrerad hos Skatteverket för att anses vara vårdnadshavare. Det beror på att en registrering hos Skatteverket är en administrativ åtgärd som utgår ifrån upparbetade rutiner för personer som bor här. Enligt EU-domstolen är just krav på registrering för rätt till förmåner i ett medlemsland indirekt diskriminerande eftersom ett sådant krav är svårare att uppfylla för dem som inte bor i Sverige. Det ingår däremot i Försäkringskassans serviceskyldighet enligt FL att informera föräldrar om Skatteverkets registrering eftersom det är en åtgärd som kan vara viktig för familjer i Sverige även av andra anledningar.

4.2.1 Metodstöd – Försäkringskassans bedömning av begreppet vårdnadshavare

Andra medlemsländers definitioner, förmånssystem och informationssystem kan göra det svårt att bedöma om en person är vårdnadshavare. Det är inte alltid möjligt att från andra länder kräva exakt samma information som finns i Sverige för att bedöma om personen kan anses vara vårdnadshavare. Man får göra en bedömning i varje enskilt fall av den information som finns tillgänglig.

Försäkringskassan kan till exempel få information från ett annat medlemsland om att föräldrarna var gifta när barnet föddes. Gifta föräldrar blir automatiskt vårdnadshavare i Sverige. Detsamma gäller om föräldrarna gifter sig efter barnets födelse. Om föräldrarna inte är gifta blir mamman vid barnets födsel automatiskt ensam vårdnadshavare i Sverige. Sådana uppgifter kan utgöra underlag vid Försäkringskassans bedömning av om föräldern kan anses vara vårdnadshavare. Finns det inget i utredningen som tyder på att vårdnaden om barnet skulle ha ändrats sedan barnets födelse, till exempel genom en skilsmässa, så kan vi utgå ifrån att vårdnaden består. Skulle det finnas uppgifter om att föräldrarna är skilda så kan en dom om äktenskapsskillnad visa vem som har vårdnaden om barnet.

Även en förälder i ett annat medlemsland kan ha rätt till familjeförmåner från Sverige

Om föräldern som omfattas av svensk lagstiftning inte uppfyller våra nationella förmånsvillkor genom att inte vara vårdnadshavare för barnet, kan föräldern i det andra medlemslandet som är vårdnadshavare beviljas förmånen i stället. Det beror på att bestämmelserna om familjeförmåner utgår ifrån barnet som ska få förmåner från alla de medlemsländer som kan vara aktuella, så länge som det finns någon person eller förälder som kan beviljas familjeförmånen. Läs mer om vem som kan vara mottagare av familjeförmåner i avsnitt 2.2.1.

Exempel

Andres som bor och arbetar i Sverige har ett barn, Alta, tillsammans med Ida som bor i Italien. Alta bor ihop med Ida i Italien och det är bara hon som är vårdnadshavare till Alta. Andres anses omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här, men eftersom han inte är vårdnadshavare, så kan han inte få barnbidrag för Alta. I och med att Alta är familjemedlem till Andres, finns det en rätt till familjeförmåner för Alta från Sverige. Eftersom Ida är enda vårdnadshavare, är det hon som ska beviljas Altas barnbidrag.

4.3 Delningsreglerna inom barnbidrag

I 16 kap. SFB finns bestämmelser om vem som ska beviljas barnbidraget för ett barn. För barn som är födda eller försäkrade för barnbidrag den första mars 2014, eller senare, delas barnbidraget automatiskt mellan föräldrarna, under förutsättning att de har gemensam vårdnad och att båda är försäkrade för barnbidrag. Föräldrarna kan dock fortfarande välja att hela bidraget ska betalas ut till en av dem. För barn som är födda före mars 2014 betalas hela barnbidraget ut till mamman, om inte föräldrarna aktivt väljer något annat. En förälder som har ensam vårdnad om barnet får hela barnbidraget.

Det är föräldern som svensk lagstiftning gäller för som i första hand har rätt till barnbidrag från Sverige, eftersom det är hen som är försäkrad för barnbidrag. En förälder som omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning, har bara rätt till barnbidrag om föräldern som svensk lagstiftning gäller för inte har det. Därför gäller inte SFB:s regler om delat barnbidrag för dessa föräldrar. Läs mer om vem som kan vara mottagare av familjeförmåner i avsnitt 2.2.1 och 4.2 i denna vägledning.

Läs mer

Läs mer om reglerna i SFB om vem som har rätt att vara mottagare av barnbidrag i vägledning (2002:10) *Barnbidrag*.

Exempel

Olle och Pia är gifta och bor i Polen. Olle börjar arbeta i Sverige och Pia studerar i Krakow. Paret har tre gemensamma barn. Familjen har sedan tidigare barnbidrag i Polen, men ansöker om barnbidrag i Sverige. Familjen har rätt till barnbidrag från Sverige eftersom Olle genom sitt arbete omfattas av svensk lagstiftning. Familjen har då rätt till familjeförmåner som om de vore bosatta i Sverige.

Familjen vill att Pia ska vara mottagare av barnbidraget. Men eftersom Olle är den som omfattas av svensk lagstiftning och som anses försäkrad för barnbidrag i Sverige och uppfyller kraven i SFB, så kan inte Pia få det svenska barnbidraget.

Exempel

Agaton och Alicia är skilda och har sonen Aron tillsammans. Agaton börjar arbeta i Sverige och Alicia arbetar i Krakow, där hon även bor med Aron. Alicia har sedan tidigare barnbidrag för Aron i Polen, men ansöker om barnbidrag i Sverige. Aron har rätt till barnbidrag från Sverige eftersom Agaton är underhållsskyldig för sonen och för att han genom sitt arbete omfattas av svensk lagstiftning. Aron har då rätt till familjeförmåner som om han vore bosatt i Sverige.

När Försäkringskassan hämtar information om familjen från den polska behöriga institutionen, skickar institutionen ett intyg som visar att det bara är Alicia som är vårdnadshavare till Aron.

Eftersom Agaton är den som omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här, men inte är vårdnadshavare, uppfyller han inte villkoren för att få barnbidraget. Alicia som däremot är vårdnadshavare och familjemedlem till Aron kan i stället beviljas barnbidraget med stöd av EU-domstolens domar om familjer som har separerat.

4.4 Särskilt gällande bostadsbidrag

Eftersom inte alla delar av bostadsbidraget ska samordnas enligt bestämmelserna i förordning 883/2004, ska ett ärende hanteras olika beroende av om barnet bor i Sverige eller inte.

4.4.1 Barnet bor i Sverige

Om barnet bor i Sverige tillsammans med någon av föräldrarna, så bedöms rätten till bostadsbidrag och de särskilda bidragen samt umgängesbidraget utifrån nationella bestämmelser. Det blir därför för en sådan familj bara aktuellt att tillämpa bestämmelserna om familjeförmåner i förordning 883/2004 i situationer som familjen också har rätt till familjeförmåner i ett annat medlemsland (artikel 68 i förordning 883/2004).

Exempel

Helena är bosatt i Sverige tillsammans med sina tre barn. Helena är skild från barnens pappa Jonas som också bor i Sverige. Föräldrarna har gemensam vårdnad om barnen och barnen bor ungefär lika mycket hos dem båda. Jonas arbetar i Danmark och Helena arbetar i Sverige, det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från båda medlemsländerna. Helena får barnbidrag i Sverige och Jonas får familjeförmåner i form av tilläggsbelopp från Danmark om det danska beloppet är högre än det svenska.

Eftersom Helena arbetar i Sverige, barnen bor i Sverige och Jonas arbetar i Danmark är Sverige primärland för familjeförmåner. Helena får både bidrag till bostadskostnaden och särskilt bidrag för barn som bor växelvis från Sverige.

Exempel

Philippe som är fransk medborgare bor med sina två barn i Sverige, men arbetar inte här. Hans fru Colette bor och arbetar i Frankrike. Colette får barnbidrag från Frankrike för de gemensamma barnen. Philippe ansöker om bostadsbidrag i Sverige.

I samordningssituationen blir Frankrike primärland för att betala ut familjeförmåner som enda arbetsland, det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från båda medlemsländerna. Om summan av familjeförmånerna är högre i Sverige än i Frankrike ska Sverige betala ut ett tilläggsbelopp (artikel 68.2 i förordning 883/2004).

Eftersom Philippe omfattas av bestämmelserna om bosättningsbaserade förmåner i SFB, kan han också ha rätt till bidrag till bostadskostnaden.

4.4.2 Barnet bor i ett annat medlemsland

En familj kan ha rätt till bostadsbidragets särskilda bidrag (för hemmavarande barn eller barn som bor växelvis) och umgängesbidrag även för barn som inte är bosatta i Sverige (Artikel 67 i förordning 883/2004).

Exempel

Esbjörn arbetar i Sverige. Han bor tillsammans med sin fru Bente och deras två barn i Finland. Enligt förordning 883/2004 omfattas Esbjörn av svensk lagstiftning och ska ha rätt till de förmåner som omfattas av förordningen i Sverige (inklusive de bosättningsbaserade). Enligt artikel 67 i förordning 883/2004 har familjen rätt till familjeförmåner som om de vore bosatta i Sverige. Familjen har rätt till barnbidrag och flerbarnstillägg med 2 650 kronor och bostadsbidrag i form av särskilt bidrag med 400 kronor (efter inkomstprövning).

4.4.3 Proportionering av bostadsbidraget

En familj kan ha beviljats bidrag till såväl bostadskostnad som särskilt bidrag för hemmavarande barn, särskilt bidrag för barn som bor växelvis eller umgängesbidrag. Bostadsbidraget kan därefter ha blivit minskat på grund av inkomsten. En proportionering måste då göras för respektive del av bidraget på grund av att alla delar i bostadsbidraget inte omfattas av förordning 883/2004 (se vidare i vägledning (2004:10) *Bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar*).

Exempel

Eva har tre hemmavarande barn och bor i en hyresrättslägenhet. Eva kan få preliminärt bostadsbidrag med 1 800 kronor per månad.

Maximalt bostadsbidrag före inkomstavdrag är 3 700 kronor per månad, varav 2 350 kronor är särskilt bidrag för hemmavarande barn.

Det särskilda bidragets andel av hela bostadsbidraget blir (efter avrundning):
 $2\,350/3\,700 = 0,635$

Det särskilda bidragets andel av det beviljade bostadsbidraget blir därför 1 143 kronor ($0,635 \times 1\,800$ kronor).

Exempel

Christina har tre barn som bor heltid, växelvis respektive tidvis hos henne. Christina kan få preliminärt bostadsbidrag med 1 800 kronor per månad.

Maximalt bostadsbidrag före inkomstavdrag är 5 000 kronor per månad, varav 1 500 kronor är särskilt bidrag för hemmavarande barn, 300 kronor är särskilt bidrag för barn som bor växelvis och 100 kronor är umgängesbidrag för barn som bor tidvis i hushållet.

Det särskilda bidraget för hemmavarande barns andel av bostadsbidraget blir:
 $1\,500/5\,000 = 0,3$

Det innebär att det särskilda bidragets andel av det beviljade bostadsbidraget blir 540 kronor ($0,3 \times 1\,800$ kronor)

Det särskilda bidraget för växelvis boende barns andel av bostadsbidraget blir:
 $300/5\,000 = 0,06$

Det innebär att det särskilda bidraget för växelvis boende barns andel av det beviljade bostadsbidraget avrundat blir 108 kronor ($0,06 \times 1\,800$ kronor).

Umgängesbidragets andel av det beviljade bostadsbidraget blir:
 $100/5\,000 = 0,02$

Det innebär att umgängesbidragets andel av det beviljade bostadsbidraget avrundat blir 36 kronor ($0,02 \times 1\,800$ kronor)

4.4.4 Avstämning bostadsbidrag

När bostadsbidrag i form av särskilt bidrag eller umgängesbidrag beviljas som en familjeförmån ska det beviljade beloppet betraktas som slutligt fastställt bidragsbelopp. Det gäller inte i ärenden där barnet är bosatt i Sverige och Sverige är primärland för att betala ut familjeförmåner. I dessa ärenden stäms det särskilda bidraget och umgängesbidraget av på samma sätt som i nationella ärenden.

5 Rätt till familjeförmåner från Sverige och minst ett annat medlemsland

Eftersom syftet med bestämmelserna i förordningen är att en familj ska ha rätt till familjeförmåner från alla de medlemsländer vars lagstiftning gäller för någon i familjen, kan det finnas rättigheter för dessa familjer i flera länder. Det finns därför särskilda bestämmelser om hur förmånerna ska samordnas mellan länderna i sådana situationer. Bestämmelserna ska se till att familjen inte överkompenseras och har sin grund i den allmänna bestämmelsen om sammanträffande av förmåner i artikel 10 i förordning 883/2004. Detta kapitel beskriver dessa bestämmelser.

5.1 Prioritetsregler

Första delen av bestämmelsen talar om vilka prioritetsreglerna är, det vill säga vilket land som i första hand ska betala ut familjeförmåner.

Artikel 68 förordning 883/2004

Prioritetsregler vid sammanträffande

1. Om rätt till förmåner under samma period och för samma familjemedlemmar föreligger enligt flera medlemsstaters lagstiftning skall följande prioritetsregler tillämpas:

a) I de fall då flera medlemsstater är skyldiga att utge förmåner på olika grunder skall prioritetsordningen vara följande: i första hand rättigheter som förvärvats på grund av arbete som anställd eller verksamhet som egenföretagare, därefter rättigheter som förvärvats på grund av uttag av pension och slutligen rättigheter som förvärvats på grund av bosättning.

b) I de fall då flera medlemsstater är skyldiga att utge förmåner på samma grunder skall prioritetsordningen fastställas enligt följande tilläggsregler:

i) Om det gäller rättigheter som förvärvats på grund av arbete som anställd eller verksamhet som egenföretagare: barnens bostadsort, förutsatt att sådan verksamhet föreligger där, och i andra hand – i förekommande fall – det högsta belopp av förmånerna som föreskrivs i berörda lagstiftningar. I det sistnämnda fallet skall kostnaden för förmåner fördelas efter kriterier som fastställs i tillämpningsförordningen.

ii) Om det gäller rättigheter som förvärvats på grund av uttag av pension: barnens bostadsort, förutsatt att en pension skall utges enligt dess lagstiftning, och i andra hand – i förekommande fall – den längsta försäkringsperioden eller bosättningsperioden som fullgjorts i enlighet med berörda lagstiftningar.

iii) Om det gäller rättigheter som förvärvats på grund av bosättning: barnens bostadsort.

Bestämmelsen innebär att det finns olika prioritetsordning beroende på vilken situation som är aktuell för familjen. För att det ska vara aktuellt att bestämma prioritetsordning måste det finnas rätt till familjeförmåner från mer än ett medlemsland för samma barn och samma period. Det medlemsland som kommer först i prioritetsordningen kallas primärland medan det andra kallas sekundärland.

Sammanträffande rätt

För att kunna tillämpa prioritetsreglerna behöver Försäkringskassan alltså utreda om det finns rätt till förmåner under samma period och för samma familjemedlemmar enligt flera medlemsländers lagstiftning, det vill säga om det finns en sammanträffande rätt.

Rättsfall

EU-domstolen har i mål C-347-12 *Wiering* prövat frågan om i vilka fall familjeförmåner sammanträffar. Målet handlade om ifall de tyska familjeförmånerna och familjeförmånerna från Luxemburg var så pass lika att förmånerna skulle räknas av mot varandra. EU-domstolen menade att artikel 76 och prioritetsreglerna vid sammanträffande av familjeförmåner måste läsas i förhållande till artikel 12 i förordning 1408/71 (numera artiklarna 68 och 10 i förordning 883/2004).

EU-domstolen introducerade ett fyranivås-test för att avgöra om förmåner är av samma slag (det så kallade *Wiering-testet*). Följande frågor ska då ställas:

- Har förmånerna samma ändamål?
- Har förmånerna samma syfte?
- Beräknas förmånerna utifrån samma grunder?
- Beviljas förmånerna på samma villkor?

Om svaret på dessa frågor är ja, anses förmånerna vara av samma slag. Det gäller oavsett vilka villkor en förmån har enligt nationell lagstiftning.

EU-domstolen menade att de två sista kriterierna ska bedömas mindre strängt, med tanke på att det finns stora skillnader mellan de olika nationella sociala trygghetssystemen. Annars skulle det strida mot syftet med artikel 12 i förordning 1408/71, och det skulle inte på ett adekvat sätt förhindra sammanträffande av förmåner. Om det krävdes att förmånerna är identiska skulle bestämmelsen i praktiken aldrig kunna tillämpas.

Domen innebär att de två förmånerna *Elterngeld* och *Kindergeld* som familjen fick enligt tysk lagstiftning var så pass olika att förmånerna skulle anses vara av olika slag. Det innebär att förmånen från Luxemburg bara skulle räknas av mot de klassiska familjeförmånerna och därför skulle Luxemburg betala tilläggsbelopp.

EU-domstolens dom innebär att förmåner endast sammanträffar när de är av samma slag. Bara förmåner som är av samma slag räknas av mot varandra. Sverige har två slag av familjeförmåner: klassiska familjeförmåner (barnbidrag samt del av bostadsbidraget och studiehjälp) och en med familjepeningförmåner (föräldrapenning).

Läs mer

Läs mer i rättsligt ställningstagande 2023:09 *Familjeförmåner enligt förordning 883/2004 ska bara anses sammanträffa om de är av samma slag*.

Omfattas av lagstiftningen genom arbete, bosättning alternativt ha rätt till pension

När man väl har konstaterat att förmåner sammanträffar behöver man för att kunna tillämpa prioritetsreglerna korrekt veta när familjeförmåner grundar sig på arbete i, pension ifrån eller bosättning i Sverige. Utgångspunkten är att det är bestämmelserna i avdelning II i förordning 883/2004 som detta handlar om, men det finns vissa undantag.

Bedömning av prioritet utgår från barnets familjemedlemmar

Som tidigare nämnts utgår rätten till familjeförmåner från barnet och Försäkringskassan behöver i sin utredning fastställa vem eller vilka personer som är familjemedlemmar till barnet. Som regel är utgångspunkten för utredningen föräldrarna till barnet men även andra personer kan ingå i utredningen. För att en familjeförmån ska kunna beviljas krävs att de nationella förmånsvillkoren också är uppfyllda, förutsatt att de inte är diskriminerande i ett unionsrättsligt perspektiv.

Vid tillämpning av artikel 68 och bedömning av prioritet är utgångspunkten *hela* familjen, även om prioriteten oftast styrs av den eller de familjemedlemmar till barnet som är bidragsmottagare enligt bestämmelserna i SFB. De flesta svenska familjeförmåner har ett krav på att bidragsmottagaren måste vara vårdnadshavare till barnet, vilket innebär att det är vårdnadshavaren som prioritetsbedömningen utgår från. Om det inte finns någon vårdnadshavare i Sverige kan prioritetsbedömningen behöva utgå från en förälder som inte är vårdnadshavare, eller barnet.

I de fall barnbidrag betalas ut till en familjehemsförälder med stöd av 106 kap. 6 § SFB, innebär det inte att familjehemsföräldern har rätt till barnbidraget i den mening att denne kan anses vara bidragsmottagare enligt bestämmelserna i 16 kap. SFB. I dessa fall handlar det istället om en omfördelning av utbetalningen till en annan betalningsmottagare. En sådan omfördelning av bidraget påverkar därför inte prioritetsbedömningen som även fortsatt utgår från den vårdnadshavare som är försäkrad för barnbidrag enligt 16 kap. SFB.

Bedömning av prioritet för efterlevande barn

Barn ingår i personkretsen i artikel 2 när barnet är efterlevande till en familjemedlem som tidigare har varit försäkrad i Sverige genom bosättning eller arbete. Om barnet har rätt till familjeförmåner utreder man därför prioriteten utifrån såväl barnet som dess familjemedlemmar och den avlidne förälderns tidigare försäkringsperiod eller pension. Läs mer om Försäkringskassans utredning och bedömning i avsnitt 3.2.2.

Läs mer

Läs mer om personkretsen i vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*.

5.1.1 Arbete som grund för rätt till familjeförmåner

För att undvika oklarheter i tillämpningen av artikel 68 har AK närmare beskrivit i vilka situationer familjeförmåner ska anses grunda sig på arbete (Administrativa kommissionens Beslut nr F1 av den 12 juni 2009 om tolkningen av artikel 68 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 när det gäller prioritetsregler vid samtidig rätt till familjeförmåner).

Enligt beslutet ska familjeförmåner anses grundade på arbete som anställd eller verksamhet som egenföretagare

- a) genom faktiskt utövande av förvärvsverksamhet som anställd eller som egenföretagare, och
- b) under perioder när sådan förvärvsverksamhet tillfälligt avbrutits

- i) till följd av sjukdom, moderskap, olycksfall i arbetet, arbetssjukdom eller arbetslöshet så länge som lön eller andra förmåner, utom pension, utbetalas för dessa försäkringsfall, eller
- ii) under betald ledighet, strejk eller lockout, eller
- iii) under obetald ledighet för vård av barn så länge som denna ledighet likställs med förvärvsverksamhet som anställd eller egenföretagare enligt den berörda lagstiftningen.

Beslutet är bara ett förtydligande av i vilka situationer familjeförmåner ska anses grunda sig på arbete vid prioritetsordningen och blir alltså först aktuell när bedömningen att personen ska omfattas av det landets lagstiftning har gjorts. Beslutet har alltså inte någon påverkan på hur Försäkringskassan ska fastställa tillämplig lagstiftning vid t.ex. föräldraledighet. Det innebär att en person måste anses omfattad av svensk lagstiftning på grund av någon bestämmelse om tillämplig lagstiftning och anses omfattad av den arbetsbaserade försäkringen i SFB för att Försäkringskassan ska börja tillämpa beslut F1.

När en person faktiskt arbetar som anställd eller bedriver verksamhet som egenföretagare enligt artikel 1.a) och b) i förordning 883/2004 ses familjeförmånerna grunda sig på arbete. Det är den situationen som punkt 1a) tar sikte på. Läs om vem som anses arbeta som anställd i Sverige och bedriva verksamhet här i vägledning 2017:1, under beskrivning av artikel 1.a) och b).

Vad punkt 1b) innebär för Försäkringskassans beskrivs närmare under rubrikerna nedan. För att Försäkringskassan ska tillämpa beslut F1 under samtliga situationer nedan måste personen anses omfattad av svensk lagstiftning på grund av någon bestämmelse om tillämplig lagstiftning och anses omfattad av den arbetsbaserade försäkringen i SFB.

Utbetalning av lön eller andra förmåner

Om en person tillfälligt har avbrutit sin förvärvsverksamhet i Sverige till följd av sjukdom, föräldraskap, olycksfall i arbetet, arbetssjukdom eller arbetslöshet ska familjeförmåner fortsatt anses grunda sig på den förvärvsverksamheten så länge som personen får lön eller andra förmåner, utom pension.

När Försäkringskassan ska utreda prioritet enligt beslut F1 punkt 1 b) ska vi bedöma om utbetalningen av den aktuella förmånen innebär att arbetet bara har avbrutits tillfälligt. Om en person har gjort ett avbrott från sitt arbete som inte är tillfälligt räcker det inte med att få en av de aktuella förmånerna för att hen ska anses arbeta vid prioritetsbedömningen. Det kan till exempel gälla den som har omvårdnadsbidrag och som har avbrutit sitt arbete för att vårda ett barn med funktionsnedsättning i hemmet. Om Försäkringskassan bedömer att omvårdnadsbidraget kommer att betalas ut under lång tid framöver anses avbrottet inte vara tillfälligt, och personen kan därför inte anses arbeta.

Aktivitetsstöd kan betalas ut till personer som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program eller står till arbetsmarknadens förfogande. Den som får aktivitetsstöd anses arbeta om personen uppfyller villkoren för a-kassa. I övriga situationer anses aktivitetsstöd inte som arbete i relation till prioritetsreglerna. Det innebär att en person som får aktivitetsstöd, men som inte uppfyller villkoren för a-kassa endast anses som bosatt.

Läs mer

Läs mer i den svenska lagstiftsörteckningen på Försäkringskassans intranät Fia vilka svenska förmåner som omfattas av förordning 883/2004 och vilket sakområde de tillhör.

Betald ledighet, strejk eller lockout

I situationer när en person får familjeförmåner under betald ledighet, strejk eller lockout, ska förmånerna vid prioritetsbedömningen ses som grundade på arbete. Betald ledighet kan bland annat vara semester.

Obetald ledighet för vård av barn

En person som svensk lagstiftning gäller för enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning och som tillfälligt har avbrutit sitt arbete i Sverige för att vårda ett barn som inte fyllt ett år, anses arbeta vid bedömning av prioritet, även om personen varken får lön eller någon av de förmåner som finns i listan ovan. Det beror på att en sådan person har SGI-skydd som i SFB innebär att personen är fortsatt försäkrad för det tidigare arbetet fram till barnets ettårsdag (26 kap. 15 § SFB).

Exempel

Emma har arbetat i Sverige och bor här med sin make Martin. Martin arbetar i Danmark. De får sonen Erik tillsammans och Emma är föräldraledig under barnets första år utan att ta ut föräldrapenning. Eftersom Emma bor i Sverige och omfattas av svensk lagstiftning på grund av bosättning och fortsättningsvis omfattas av den arbetsbaserade försäkringen enligt SFB (SGI-skydd under barnets första levnadsår), anses hon fortfarande som arbetande i Sverige vid bedömningen av prioritetsordningen. Sverige är därför fortsättningsvis primärland för att betala ut familjeförmåner.

Exempel

Edina arbetar i Sverige och bor här med sin dotter Elina som är tio år och maken Andres. Andres arbetar i Finland och de får familjeförmåner från både Sverige och Finland där Sverige har prioritet. Edina blir dock uppsagd från sitt arbete och har inget annat SGI-skydd än efterskydd i tre månader. Eftersom Edina inte arbetar och heller inte får någon kontantförmån på grund av arbete, omfattas hon av svensk lagstiftning på grund av bosättning under sin arbetslöshet. Eftersom hon inte anses arbeta och heller inte omfattas av någon av situationerna i beslut F1, grundas rätten till familjeförmåner inte längre på arbete utan bosättning. Finland får därför prioritet att betala familjeförmåner.

Exempel

Agnes arbetar i Sverige och bor i Norge med sin familj. Hon får dottern Signe och är föräldraledig utan att ta ut någon föräldrapenning. Eftersom Agnes bor i Norge och inte omfattas av svensk lagstiftning eftersom hon inte arbetar som anställd i Sverige och heller inte får en kontantförmån på grund av arbetet, omfattas hon i stället av norsk lagstiftning på grund av bosättning under sin föräldraledighet. Det finns därför ingen rätt till familjeförmåner från Sverige under den perioden.

Förhållandet mellan bestämmelserna om tillämplig lagstiftning och beslut F1

Beslut F1 ska endast tillämpas när man i en samordningssituation behöver avgöra om familjeförmåner grundar sig på arbete. Det ska då redan stå klart vilket lands lagstiftning som gäller för varje familjemedlem. Bestämmelserna om fastställande av tillämplig lagstiftning finns i avdelning II i förordning 883/2004 och beskrivs närmare i vägledning 2017:1. I stycket nedan beskrivs relevanta bestämmelser översiktligt.

Av artikel 11.3.a förordning 883/2004 framgår bl.a. att en person som arbetar som anställd eller bedriver verksamhet som egenföretagare i en medlemsstat omfattas av lagstiftningen i den medlemsstaten. Enligt artikel 11.2 ska en person som får vissa *kontantförmåner med anledning av sitt arbete* också anses arbeta som anställd eller utöva verksamhet som egenföretagare, trots att personen inte gör det för tillfället. Artikelns syfte är att en person inte ska behöva byta tillämplig lagstiftning när hen gör avbrott från arbetet i samband med ett försäkringsärende. Ett sådant avbrott kan bero på till exempel sjukdom eller föräldraledighet. Bestämmelsen i artikel 11.2 innebär därför att en person fortsatt ska omfattas av arbetslandets lagstiftning, så länge personen får ersättning med anledning av sitt arbete.

Bestämmelserna om tillämplig lagstiftning och beslut F1 reglerar olika situationer och det kan finnas fall då en person anses arbeta enligt beslut F1 men inte enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning. Sådana situationer kan t.ex. uppkomma när det handlar om föräldraledighet och uttag av föräldrapenning.

Särskilt om uttag av föräldrapenning

Föräldrapenning är en dag ersättning och den lägsta omfattningen som kan betalas ut är en åttondels ersättning.

För att en person som är föräldraledig ska anses arbeta enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning (artikel 11 i förordning 883/2004) måste personen få en kontantförmån med anledning av sitt arbete. När det handlar om föräldrapenning innebär det att personen måste ta ut föräldrapenning med minst en åttondel per dag, sju dagar i veckan. Det innebär också att föräldern måste ta ut arbetsbaserad föräldrapenning, eftersom den bosättningsbaserade föräldrapenningen inte kan anses vara en kontantförmån som utges med anledning av arbete. Däremot kan föräldern ta ut bosättningsbaserad ersättning för *del av dag* så länge föräldern tar ut minst en åttondel arbetsbaserad föräldrapenning per dag sju dagar per vecka.

Att föräldrarnas SGI är skyddad fram till barnets ettårsdag saknar betydelse när det gäller bedömningen av om en person anses arbeta enligt bestämmelserna om tillämplig lagstiftning. Men efter barnets ettårsdag finns särskilda krav på hur föräldrapenningen ska tas ut för att en person ska ha kvar sitt SGI-skydd för det tidigare arbetet. Här spelar däremot SGI-skyddet roll eftersom det påverkar möjligheten för personen att fortsättningsvis ta ut arbetsbaserad föräldrapenning. Om föräldern inte längre kan ta ut föräldrapenning baserad på tidigare arbete kan föräldern inte anses försäkrad i samma medlemsland längre eftersom föräldern inte tar ut en kontantförmån till följd av arbete.

Hur föräldrapenningen tas ut behöver bara beaktas i en situation där man ska avgöra vilket lands lagstiftning som en person omfattas av. Det innebär att det bara blir aktuellt om den som tar ut föräldrapenning är bosatt i en annan medlemsstat än den föräldern arbetar i.

När det handlar om att bedöma prioritet enligt artikel 68 i förordning 883/2004 och tillämpa beslut F1 finns det inget krav på att föräldrapenningen måste tas ut med minst en åttondel per dag, sju dagar i veckan. Familjeförmåner anses grundade på arbete om en person tillfälligt har avbrutit sitt arbete till följd av föräldraledighet så länge lön eller *andra förmåner* betalas ut för denna typ av ledighet. Det innebär att en person kan ta ut föräldrapenning på både sjukpenning- eller lägstanivå under en månad utan att det påverkar prioriteringsbedömningen. I dessa fall ska det alltså först stå klart att personen är bosatt i Sverige och att det är svensk lagstiftning som gäller för personen.

Läs mer

Läs mer om den arbetsbaserade och bosättningsbaserade föräldrapenningen samt om föräldrapenningen när flera länder är inblandade i vägledning (2002:1) *Föräldrapenning*.

Läs mer

Läs om regelverkens förhållande till varandra och om villkoren för att vara försäkrad för arbetsbaserade och bosättningsbaserade förmåner i vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*.

Exempel

Signe är bosatt i Sverige och är föräldraledig från sitt arbete. Hon omfattas av svensk lagstiftning på grund av bosättning enligt artikel 11.3 e förordning 883/2004 och är försäkrad för bosättningsbaserade och arbetsbaserade förmåner enligt SFB.

Signes man Vilmer är också bosatt i Sverige men arbetar i Tyskland. Familjen har rätt till familjeförmåner från både Sverige och Tyskland och dessa ska samordnas enligt artikel 68 förordning 883/2004. Signe tar ut föräldrapenning i varierande omfattning fram till dess att barnet fyller ett år. Därefter tar hon ut föräldrapenning fem dagar per vecka. De familjeförmåner som Signe har rätt till från Sverige anses alltså grunda sig på arbete enligt beslut F1. Det finns därför inte något krav på att hon måste ta ut föräldrapenning på ett visst sätt och det finns heller inte något krav på att hon måste ta ut föräldrapenning som baseras på arbete. Hon behöver bara tänka på att ta ut föräldrapenning på så sätt att hon skyddar sin SGI.

Om Signe skulle flytta till Tyskland under föräldraledigheten så uppstår en annan situation. För att fortsätta att omfattas av svensk lagstiftning enligt artikel 11.2 förordning 883/2004 och ha rätt till föräldrapenning från Sverige måste Signe få en kontantförmån med anledning av sitt arbete. För att föräldrapenning ska anses vara en kontantförmån måste Signe ta ut arbetsbaserad föräldrapenning med minst en åttondel per dag, sju dagar i veckan. Om hon inte gör det kommer hon inte längre omfattas av svensk lagstiftning.

5.1.2 Pension som grund för rätt till familjeförmåner

En person som har pension kan ha rätt till familjeförmåner från Sverige. Det gäller inte bara ålderspension, utan också sjuk- eller aktivitetsersättning, efterlevandepensioner och pension på grund av skada i arbetet.

Barnpension är en efterlevandepension.

Arbetsgivarfinansierade tjänstepensioner och privata pensioner kan däremot inte vara grund för familjeförmåner. Läs om barnpension i kapitel 8.

5.1.3 Bosättning som grund för rätt till familjeförmåner

Bosättning enligt artikel 1.j) i förordning 883/2004 kan också ge rätt till familjeförmåner. Läs om hur bedömningen av om en person är bosatt i Sverige ska göras i vägledning 2017:1, under beskrivning av artikel 1.j.

Om bosättning är den enda grunden för familjeförmåner från Sverige och vi är sekundärland, ska vi inte bevilja några familjeförmåner om inte barnet bor här (artikel 68.2 i förordning 883/2004).

Exempel

Anna bor i Sverige och studerar. Kaspar studerar och bor i Italien tillsammans med deras gemensamma barn Matilda och Clara. Kaspar får familjeförmåner för Matilda och Clara i Italien.

Anna kontaktar Försäkringskassan och ansöker om barnbidrag från Sverige för sina två barn som bor i Italien. Försäkringskassan vidarebefordrar ansökan till Italien och informerar Anna om det. Men eftersom Annas rätt till förmåner enbart grundar sig på bosättning och barnen inte bor i Sverige får inte Anna barnbidrag från Sverige.

5.2 Ordning enligt prioritetsreglerna

Om familjeförmåner beviljas på olika grunder gäller följande ordning:

- rättigheter som grundar sig på arbete
- rättigheter som grundar sig på pension
- rättigheter som grundar sig på bosättning.

Det innebär att när det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner och förmånerna betalas ut på olika grunder, ska det medlemsland där rätten grundar sig på arbete ha det primära ansvaret för familjeförmåner. Om ingen av föräldrarna arbetar, men en av dem har pension eller barnet har efterlevande- eller barnpension, har det medlemsland som ansvarar för att betala ut pensionen det primära ansvaret för familjeförmåner.

Exempel

Mohammed och Sofia bor med sina tre barn i Danmark. Mohammed arbetar i Sverige och är omfattad av svensk lagstiftning och är försäkrad här. Sofia har pension från Danmark. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från två medlemsländer, men på olika grunder. Det beror på att en förälder arbetar och den andra föräldern är pensionstagare. Eftersom rätten till familjeförmåner finns på olika grunder och arbete har prioritet framför pension, har Sverige det primära ansvaret för att betala ut familjeförmåner. Danmark har det sekundära ansvaret.

5.2.1 Barnets bosättningsort styr i första hand

Om familjeförmåner beviljas på samma grunder gäller i stället följande ordning:

- Vid arbete ska barnets bosättningsort styra i första hand om verksamhet finns där och i andra hand familjeförmånernas högsta belopp. Medlemsländerna ska sedan fördela kostnaderna enligt bestämmelserna i tillämpningsförordningen.

- Vid pension ska barnets bosättningsort styra i första hand om pension betalas ut enligt det landets lagstiftning och i andra hand den längsta försäkrings- eller bosättningsperioden som fullgjorts enligt aktuella lagstiftningar.
- Vid bosättning ska barnets bosättningsort styra.

Utgångspunkten när det finns rätt till familjeförmåner på samma grunder är att barnets bosättning har avgörande betydelse.

Exempel

Jasmine och Ali bor i tillsammans med sina två barn i Sverige. Jasmine arbetar i Sverige och omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här. Ali arbetar i Österrike och är försäkrad där. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från båda medlemsländerna på samma grund. Eftersom barnen bor i Sverige har Sverige det primära ansvaret för att betala ut familjeförmåner och Österrike det sekundära ansvaret.

Barnet bor inte i något av arbetsländerna

I de fall föräldrarna inte arbetar i det land där barnet är bosatt bestäms i stället prioriteringsordningen av vilket medlemsland som ska betala ut det högsta beloppet för barnet. Varje medlemsland ska då räkna fram beloppet enligt det egna landets lagstiftning för barnet och sedan jämföra beloppen mellan länderna. Det medlemsland som ska betala ut det högsta beloppet är primärt land. Det medlemsland som är sekundärland ska återbetala halva beloppet eller högst det belopp som det finns rätt till enligt landets nationella lagstiftning (artikel 68.1 b i, i förordning 883/2004 och artikel 58 i förordning 987/2009).

Exempel

Rut, Gunnar och deras barn bor i Sverige. Rut arbetar i Finland och är omfattad av lagstiftningen i Finland och Gunnar arbetar i Norge och är omfattad av lagstiftningen i Norge. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner. Eftersom barnen inte bor i något av de länder som föräldrarna arbetar i, är barnens bosättning inte avgörande när prioriteringsordningen fastställs. De behöriga institutionerna i de två medlemsländerna jämför sina respektive belopp för barnen och kommer fram till att beloppet i Norge är högre än det finska beloppet. Det innebär att Norge har det primära ansvaret för familjeförmåner och ska betala fullt belopp till familjen. Finland har det sekundära ansvaret och den behöriga institutionen i Finland ska ersätta den behöriga institutionen i Norge med hälften av det norska beloppet, men högst det belopp som det finns rätt till i Finland.

Om Sveriges förmåner är högre än Norges kan familjen ha rätt till ett belopp som motsvarar skillnaden mellan den svenska förmånen och den förmån som det finns rätt till från Norge. En sådan rätt finns i så fall enbart med stöd av nationell lagstiftning och enligt principerna i prioriteringsreglerna, som du kan läsa om nedan i kapitel 10.

Metodstöd – Sverige är ett av två arbetsländer och barnet bor inte i något av dessa länder

För att kunna fastställa vilket land som i första hand ska betala familjeförmåner när Sverige är ett av två arbetsländer och barnet inte bor här eller i det andra arbetslandet, ska Försäkringskassan skicka en förfrågan till det andra arbetslandet om vi inte vet vilka förmåner och belopp som den andra föräldern får. Försäkringskassan skickar då aktuell SED för att vi ska ha tillräckligt beslutsunderlag. När svaret kommer från det andra

landet kan Försäkringskassan bedöma vilket land som i första hand ska betala ut familjeförmånerna.

Barnet bor inte i något av pensionsländerna

I de fall föräldrarna inte får pension ifrån landet som barnet är bosatt i, ska prioritetsordningen i stället fastställas utifrån vilket medlemsland som har de längsta försäkrings- eller bosättningsperioderna. Det medlemsland som har de längsta perioderna är primärland. Det andra medlemslandet är sekundärland. Om beloppet från sekundärlandet är högre än primärlandets belopp, så ska mellanskillnaden betalas ut till familjen (artikel 68.1 b ii).

Exempel

Andreas och Carmen bor med sina tre barn i Polen men har inte rätt till familjeförmåner där. Andreas har pension från Nederländerna och Carmen har pension från Spanien. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från Nederländerna och Spanien. Eftersom barnen inte bor i något av pensionsländerna, är inte barnens bosättning avgörande för att fastställa prioritetsordningen. De behöriga institutionerna i de två medlemsländerna jämför försäkrings- eller bosättningsperioderna och konstaterar att Spanien har de längsta perioderna. Det innebär att Spanien är primärland och Nederländerna är sekundärland. Om beloppet är högre i Nederländerna än i Spanien ska Nederländerna betala ut mellanskillnaden till familjen.

5.2.2 Sammanträffande rätt till familjeförmåner från fler än två medlemsländer

Det kan också finnas en sammanträffande rätt till familjeförmåner från fler än två medlemsländer och då finns det alltså ett medlemsland som får det tredje ansvaret för familjeförmåner.

Exempel

Giovanna, Ted och deras barn bor i Nederländerna. Giovanna har pension från både Italien och Sverige och har därmed rätt till familjeförmåner i enlighet med förordningen från båda länderna. Ted arbetar inte, men har rätt till familjeförmåner i enlighet med förordningen genom bosättning. Det finns en rätt till familjeförmåner från tre medlemsländer. De behöriga institutionerna i Italien och Sverige jämför försäkrings- eller bosättningsperioderna, och det visar sig att de längsta perioderna finns i Sverige. Därför blir Sverige primärland för familjeförmåner och Italien sekundärland. Det tredje ansvaret för familjeförmåner har Nederländerna.

Institutioners skyldighet att vidarebefordra en ansökan

Det finns två situationer när behöriga institutioner är skyldiga att vidarebefordra ansökan om familjeförmåner till den behöriga institutionen i ett annat medlemsland:

- När lagstiftningen i det land där ansökan har lämnats in är tillämplig och har prioritet, och det kan finnas en rätt till ett tilläggsbelopp från sekundärmedlemslandet (artikel 60.2 i förordning 987/2009).
- När lagstiftningen i det land där ansökan har lämnats in är tillämplig men inte har prioritet (artikel 68.3 i förordning 883/2004 och artikel 60.3 i förordning 987/2009).

Personen ska informeras om att ansökan har lämnats till den behöriga institutionen i det andra medlemslandet (artikel 68.3 a i förordning 883/2004 och artikel 60.3 b i förordning 987/2009). Dagen för ansökan i medlemslandet där den först lämnats in ska också

anses som ansökningsdag i det medlemsland som tar emot den vidarebefordrade ansökan (artikel 68.3 b i förordning 883/2004).

Försäkringskassan ska alltid vidarebefordra ansökan om familjeförmåner i de två uppräknade situationerna i punktlistan ovan och informera den sökande om det. I de fall vi tar emot en vidarebefordrad ansökan från ett annat medlemsland, ska vi se datumet då ansökan kom in i det landet, även som datum för ansökan här. Har det däremot kommit fram under utredningen av rätten till familjeförmåner i Sverige, att det inte kan finnas rätt till tilläggsbelopp från det andra medlemslandet, behöver vi inte vidarebefordra ansökan.

6 Vilket belopp ska betalas ut från Sverige?

Bestämmelsen om prioritetsordningen som beskrivits i kapitel 5 talar även om hur beloppen från de olika medlemsländerna ska betalas ut. Utgångspunkten är nämligen att barnet åtminstone ska få det högsta beloppet som finns i de aktuella medlemsländerna. Det här kapitlet beskriver vilka belopp som Försäkringskassan ska betala ut i olika situationer.

6.1 Belopp enligt prioritetsordningen

Artikel 68 förordning 883/2004

2. Vid sammanträffande av rätt till förmåner skall familjeförmåner beviljas i enlighet med den lagstiftning som anses ha företräde enligt punkt 1. Rätten till familjeförmåner med stöd av annan eller andra berörda lagstiftningar skall innehållas upp till det belopp som föreskrivs i den förra statens lagstiftning och i förekommande fall utges i form av ett tilläggsbelopp för den del som överstiger detta belopp. Ett sådant tilläggsbelopp behöver dock inte utges för barn som är bosatta i en annan medlemsstat, om rätten till förmånen i fråga endast grundar sig på bosättning.

Bestämmelsen innebär att när det finns rätt till familjeförmåner från fler än ett medlemsland så ska primärmedlemslandet, betala ut sitt fulla belopp. Om sekundärmedlemslandet har ett högre belopp, så ska det landet betala ut det överstigande beloppet, så kallat tilläggsbelopp. Det behöver det andra landet däremot inte göra om rätten till familjeförmåner där bara grundar sig på bosättning.

Artikel 58 förordning 987/2009

Vid tillämpningen av artikel 68.1 b i och b ii i grundförordningen ska, när prioritetsordningen inte kan fastställas med ledning av var barnen är bosatta, varje berörd medlemsstat beräkna förmånsbeloppen genom att beakta de barn som inte är bosatta inom det egna territoriet. Om artikel 68.1 b i tillämpas, ska den behöriga institutionen i den medlemsstat enligt vars lagstiftning de högsta förmånsbeloppen betalas ut, utbetala hela detta belopp och den behöriga institutionen i den andra medlemsstaten ska till ovanstående institution återbetala hälften av detta belopp, dock högst det belopp som gäller enligt den sistnämnda medlemsstatens lagstiftning.

Artikel 58 tillämpas när förmåner ska betalas av mer än ett medlemsland på samma grunder, men prioritetsordningen inte kan avgöras av barnets bosättning. Om grunden är arbete, bestäms prioritetsordningen i stället av vilket medlemsland som har högst belopp. Det landet är primärland och ansvarar för att betala ut fullt belopp till familjen. Sekundärlandet betalar tillbaka hälften av primärlandets fulla belopp, dock högst det belopp som det finns rätt till i sekundärlandet. Läs mer om återbetalning till det andra medlemslandet enligt artikel 58 i avsnitt 6.1.3.

Sammanträffande rätt till familjeförmåner från fler än två medlemsländer

När det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från fler än två medlemsländer ska medlemslandet med det tredje ansvaret för familjeförmåner beräkna ytterligare tilläggsbelopp. Om beloppet från det medlemslandet är högre än beloppen från länderna med det primära och sekundära ansvaret (hela beloppet plus tilläggsbelopp), ska medlemsland nummer tre betala mellanskillnaden.

6.1.1 Fullt belopp

Försäkringskassan ska betala fullt belopp, det vill säga beloppen som bestämts i den nationella lagstiftningen i följande situationer:

- När det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner och Sverige är *primärland* för barn som är bosatta i Sverige. (Artikel 68 förordning 883/2004).
- När det finns en sammanträffande rätt och Sverige är *primärland* för barn som är bosatta i ett annat medlemsland. (Artikel 67 och 68)
- När det finns en sammanträffande rätt, Sverige är ett av två medlemsländer som ska betala förmåner och rätten grundar sig på arbete, barnet inte är bosatt i något av dessa länderna och Sverige har det högsta beloppet av familjeförmåner. (Artikel 68 i förordning 883/2004 och artikel 58 i förordning 987/2009)
- När det inte finns en sammanträffande rätt och det bara finns rätt till familjeförmåner från Sverige för barn som är bosatta i ett annat medlemsland. (Artikel 67)
- När det inte finns en sammanträffande rätt, och det bara finns rätt till familjeförmåner från Sverige för ett barn som är bosatt i Sverige. (SFB).

6.1.2 Tilläggsbelopp

Försäkringskassan ska betala tilläggsbelopp i följande situationer:

- När det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner, Sverige är sekundärland för barn som är bosatta i Sverige, och beloppet är högre än från medlemslandet som är primärland. (Artikel 68 förordning 883/2004)
- När det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner, Sverige är sekundärland för barn som är bosatta i ett annat medlemsland och beloppet är högre än från det medlemsland som är primärland. (Artikel 67 och 68 förordning 883/2004)
- När det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner från tre medlemsländer och Sverige har det tredje ansvaret för familjeförmåner. Om det svenska beloppet är högre än de sammanlagda beloppen från de två andra medlemsländerna, det vill säga fullt belopp plus tilläggsbelopp, så ska Sverige betala ut ytterligare ett tilläggsbelopp. (Artikel 67 och 68 förordning 883/2004)

Beräkning per barn

Administrativa kommissionen har i beslut F3 fastställt att tilläggsbelopp ska beräknas för varje familjemedlem (barn) vid tillämpning av artikel 68 i förordning 883/2004 och artikel 60 i förordning 987/2009.

För flerbarnstillägg och i vissa fall de särskilda bidragen samt umgängesbidraget ska Försäkringskassan vid beräkning av tilläggsbelopp dela förmånsbeloppen lika mellan barnen. Läs mer om detta nedan.

Proportionering av tilläggsbelopp vid flera familjeförmåner

Om Sverige ska betala ut tilläggsbelopp och det finns rätt till mer än en familjeförmån från Sverige, så ska tilläggsbeloppet proportioneras mellan de svenska förmånerna. Det har betydelse i de situationer då det finns två bidragsmottagare av en förmån. När tilläggsbeloppen beräknas ska de utländska förmånerna dras av från de svenska familjeförmånerna i proportion till deras storlek.

Exempel

Bartolomeus och Signhild som bor i Sverige har separerat och bor inte tillsammans. De har fortfarande delad vårdnad om och får barnbidrag för sitt gemensamma barn Knut. Signhild har dessutom bostadsbidrag och särskilt bidrag för barn som bor växelvis där det särskilda bidraget är 312,5 kronor i månaden. Danmark är primärland eftersom Signhild får pension från Danmark. Danmark betalar ut familjeförmåner till Signhild som motsvarar 900 svenska kronor i månaden för Knut. 900 kronor per månad ska dras av från de svenska förmånerna i proportion till deras storlek.

Barnbidrag:	1 250 kronor
Särskilt bidrag:	312,5 kronor
Totalt:	1 562,5 kronor
Proportionering	
Barnbidrag	$1\,250 / 1\,562,5 = 0,8 = 80\%$
Särskilt bidrag	$312,5 / 1\,562,5 = 0,2 = 20\%$

80 % av de utländska förmånerna ska dras av från barnbidraget och 20 % ska dras av från det särskilda bidraget.

Barnbidrag	$1\,250 - (900 \cdot 0,8) = 530$ kronor
Särskilt bidrag	$312,5 - (900 \cdot 0,2) = 132,5$ avrundat till 133 kronor

Ett halvt belopp barnbidrag är då $530 / 2 = 265$

Tilläggsbeloppet betalas ut från Sverige till både Bartolomeus och Signhild. Bartolomeus, som ska få ett halvt barnbidrag, får ett tilläggsbelopp på 265 kronor. Signhild får ett tilläggsbelopp för ett halvt barnbidrag (265 kronor) och det särskilda bidraget (133 kronor). Totalt är Signhilds tilläggsbelopp 398 kronor.

Hur Försäkringskassan här ska kommunicera och meddela vårdnadshavarna beslut och beslutsunderlag enligt sekretessreglerna framgår av vägledning 2001:3 *Offentlighet eller sekretess*.

Fördelning av flerbarnstillägg vid beräkning av tilläggsbelopp

Flerbarnstillägg ska fördelas i samband med att tilläggsbeloppet beräknas. I 15 kap. 8 § SFB framgår att flerbarnstillägg betalas ut för det andra barnet, för det tredje barnet osv. Det innebär dock inte att flerbarnstillägget ska fördelas med olika belopp mellan barnen. Flerbarnstillägg ska betraktas som ett extra tillägg för samtliga barn och delas lika mellan barnen. Om flerbarnstillägg även berättigats för barn som inte inbegrips i en samordningssituation, ska det flerbarnstillägg som fördelats på de barnen inte räknas med i tilläggsbeloppet. Om något av barnen är över 18 år och själv är bidragsmottagare betalas det barnets del ut till den som är bidragsmottagare för övriga barn under 18 år (16 kap. 13 § SFB).

Exempel

Kajsa-Lovisa och Bengt-Göran bor i Sverige tillsammans med sina två barn Ansgar och Helmut. Kajsa-Lovisa arbetar i Danmark och Bengt-Göran studerar i Sverige. Bengt-Göran har ett barn till, Kent, sedan ett tidigare förhållande som han får barnbidrag för. Danmark är primärland för att utbetala familjeförmåner. Kajsa-Lovisa får familjeförmåner från Danmark som motsvarar ett månadsbelopp om 1 000 svenska kronor för Ansgar och 1 100 svenska kronor för Helmut. Bengt-Göran har rätt till barnbidrag och flerbarnstillägg för tre barn och när Försäkringskassan beräknar tilläggsbeloppet ska det flerbarnstillägg som fördelats till Kent inte påverkas av de danska familjeförmånerna.

Helmut

Barnbidrag 1 250 kronor
Flerbarnstillägg $(150+580) / 3 = 243$ kronor
Danska förmåner 1 000 kronor
Tilläggsbelopp = $1\,250 + 243 - 1\,000 = 493$

Ansgar

Barnbidrag 1 250 kronor
Flerbarnstillägg $(150+580) / 3 = 243$ kronor
Danska förmåner 1 100 kronor
Tilläggsbelopp = $1\,250 + 243 - 1\,100 = 393$

Kent

Barnbidrag 1 250 kronor
Flerbarnstillägg $(150+580) / 3 = 243$ kronor
Påverkas inte av de danska förmånerna

Exempel

Nana flyttar till Sverige med sina fyra barn. Hon arbetar inte i Sverige. Barnens pappa arbetar i Portugal och det finns rätt till familjeförmåner för alla barnen därifrån. Nana beviljas barnbidrag från Sverige för tre av sina barn. Den äldsta dottern Maria är 18 år och har rätt till studiehjälp för gymnasiestudier. Det finns en anmälan om flerbarnstillägg för Maria. Därmed finns det rätt till flerbarnstillägg från Sverige för alla fyra barnen. Eftersom fördelningen ska göras per barn måste flerbarnstillägget delas upp i fyra lika delar när tilläggsbeloppet beräknas. Den del av flerbarnstillägget som betalas ut för Maria betalas också ut till Nana, trots att Maria själv är mottagare av studiehjälpen (16 kap. 13 § SFB).

Fördelning av de särskilda bidragen och umgängesbidraget per barn vid beräkning av tilläggsbelopp

Särskilt bidrag för hemmavarande barn, särskilt bidrag för barn som bor växelvis och umgängesbidrag betalas ut med olika belopp. Vilket belopp som varje barn berättigar till beror på vilken del av bostadsbidraget det rör sig om samt hur många barn som ingår i familjen (97 kap. 22–23 §§ SFB).

Vid beräkning av tilläggsbelopp beräknar Försäkringskassan beloppet per barn. Eftersom de olika formerna av bostadsbidragen som är familjeförmåner enligt SFB beviljas med olika belopp beroende på antal barn och deras boendeform i familjen, ska de olika delarna av bostadsbidraget fördelas på de barn som berättigar till respektive del. Om familjen har rätt till flera olika delar av bostadsbidraget fördelas beloppet mellan barnen för varje del av bostadsbidraget. Detta medför att tilläggsbeloppet för familjens barn kan komma att bli olika högt.

Bostadsbidrag kan inte betalas ut för fler än tre barn (97 kap. 17 § SFB). Om familjen består av fler än tre barn ska bidraget fördelas lika på samtliga barn. Det beror på att bestämmelsen i SFB om särskilt bidrag för hemmavarande barn anger ett specifikt belopp som avser tre eller fler barn (97 kap. 22 § 1 st. SFB). När det gäller särskilt bidrag för barn som bor växelvis och umgängesbidrag blir det olika belopp beroende på antal barn och om de är hemmavarande eller bor växelvis (97 kap. 22 § 2 st. och 23 § SFB). SFB är därför utgångspunkten vid fördelning av dessa delar av bostadsbidraget per barn.

Exempel

Ruben bor i Sverige och har fyra barn. Adam och Bertil bor hos honom på heltid, Caesar bor hos honom växelvis och David bor hos honom varannan helg. Ruben arbetar inte. Barnen bor i varierande omfattning hos sin mamma som bor och arbetar i Norge där hon beviljas bidrag för dem. Ruben ansöker om och beviljas bostadsbidrag.

Bostadsbidraget består av 1 600 kronor särskilt bidrag för hemmavarande barn för Adam och Bertil och 400 kronor särskilt bidrag för växelvis boende barn för Caesar. Ruben får däremot inte något umgängesbidrag för David eftersom han redan har fått bostadsbidrag för tre barn. Vid beräkning av tilläggsbelopp fördelas det särskilda bidraget för hemmavarande barn jämnt mellan Adam och Bertil, vilket innebär att de tilldelas 800 kr var. Caesar tilldelas 400 kronor och David får ingen del av bostadsbidraget.

Exempel

Nils flyttar till Sverige med sina fyra barn. Han arbetar inte i Sverige. Nils har två barn tillsammans med en tysk kvinna och två barn med en dansk kvinna. Mammorna arbetar i sina respektive hemländer och har familjeförmåner där. Nils ansöker om bostadsbidrag i Sverige.

Han beviljas särskilt bidrag för tre hemmavarande barn med 2 400 kronor. Vid beräkning av tilläggsbelopp fördelas 2 400 kronor jämnt mellan de fyra barnen vilket innebär att de får 600 kronor var. När fördelningen har gjorts ingår de framräknade beloppen i den jämförelse som görs mellan de förmåner som utbetalas per barn i de olika länderna.

6.1.3 Återbetalningar av familjeförmåner från sekundärlandet till primärlandet

Som beskrivs i avsnitt 5.2 finns det situationer när förmåner ska betalas av mer än ett medlemsland på samma grunder, men då prioritetsordningen inte avgörs av barnets bosättning. Om grunden är arbete bestäms prioritetsordningen i stället av vilket medlemsland som har högst belopp. Det landet är primärland och har ansvar för att betala ut fullt belopp till familjen. Sekundärlandet återbetalar hälften av primärlandets fulla belopp, dock högst det belopp som det finns rätt till i sekundärlandet (artikel 68.1 b i förordning 883/2004 och artikel 58 i förordning 987/2009). I dessa situationer betalar sekundärlandet inte till familjen utan till primärlandet.

Metodstöd – Sverige är ett av två arbetsländer och barnet bor inte i något av dessa länder

När Sverige har de högsta beloppen i dessa situationer skickar Försäkringskassan ett beslut till arbetstagaren om att hen har rätt till familjeförmåner. Försäkringskassan meddelar det andra arbetslandet att Sverige har beviljat familjeförmåner och gör

samtidigt anspråk på halva beloppet (eller högst det belopp som det andra landet skulle ha betalat ut).

Varje år skickas sedan en begäran till det andra landet om betalning.

När Sverige är det land som har lägst belopp kommer en begäran om betalning från den behöriga institutionen i landet som ska betala ut mest och som har ansvaret att i första hand betala familjeförmåner. Sverige betalar då in halva beloppet, eller högst det belopp som det finns rätt till i Sverige, till det andra medlemslandet. Betalningen görs en gång om året eller när ärendet avslutas. Det är dock endast utbetalningen som riktar sig till institutionen i det andra medlemslandet. Själva beslutet om att bevilja familjeförmåner ska skickas till den person som omfattas av svensk lagstiftning. Beslutet ska visa

- vilken förmån personen har beviljats och att den har beviljats som en familjeförmån enligt förordning 883/2004 från och med aktuellt datum
- att utbetalningen sker till den behöriga institutionen i det andra arbetslandet i enlighet med artikel 58 i förordning 987/2009 och
- en förklaring av vad artikel 58 innebär.

7 Utbetalning av familjeförmåner

Det här kapitlet beskriver vilka utbetalningar som Försäkringskassan gör och storleken på dem beroende på vilken situation som är aktuell.

7.1 Förmånerna används inte till familjemedlemmens försörjning

Artikel 68a förordning 883/2004

Utgivande av förmåner

Om den person till vilken familjeförmånerna ska utbetalas inte använder dessa förmåner till familjemedlemmarnas försörjning, ska den behöriga institutionen, på begäran av och genom institutionen på familjemedlemmarnas bostadsort eller den institution eller det organ som är utsett därtill av den behöriga myndigheten i den medlemsstat där familjemedlemmarna är bosatta, utbetala de förmånerna med befriande verkan med avseende på institutionens rättsliga skyldigheter till den fysiska eller juridiska person som faktiskt försörjer familjemedlemmarna.

Bestämmelsen innebär att om en person inte använder familjeförmånerna till familjemedlemmarnas försörjning, så kan utbetalningen i stället göras till den som faktiskt försörjer familjemedlemmarna. En sådan begäran ska gå via institutionen på familjemedlemmarnas bostadsort (artikel 68.a i förordning 883/2004). Utbetalningen ska som regel göras via det andra medlemslandets behöriga institution. Om institutionen i det andra medlemslandet meddelar att utbetalningen kan göras direkt till den fysiska eller juridiska person som försörjer barnet finns det inga hinder för att detta görs. Artikel 68a är en ren utbetalningsregel, och där krävs det inte att personen har rätt till familjeförmånen enligt den nationella lagstiftningen. I de här fallen handlar det enbart om en omfördelning av utbetalningen.

Det kan finnas situationer när det finns en rätt till familjeförmåner från Sverige men den vårdnadshavare som omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här inte ser till eller kommer att se till att familjeförmånerna kommer barnet tillgodo. I sådana fall är enda möjligheten att styra om utbetalningen av familjeförmåner genom användandet av artikel 68.a i förordning 883/2004. Det kan till exempel innebära att beviljade familjeförmåner till en vårdnadshavare i Sverige får styras om till en vårdnadshavare i ett annat land.

Exempel

Magnus och Helene har dottern Siri tillsammans. Föräldrarna har separerat men båda är vårdnadshavare för Siri. Magnus bor i Danmark med dottern och Helene arbetar i Sverige. Eftersom Helene omfattas av svensk lagstiftning och är försäkrad här är det hon som beviljas barnbidraget för Siri från Sverige. Från institutionen i Danmark får Försäkringskassan en begäran om att Magnus ska få förmånerna utbetalade till sig eftersom förmånerna inte går till Siris försörjning. Försäkringskassan kan då, efter utredning som visar att barnbidraget inte kommer Siri tillgodo, besluta att Magnus ska få barnbidraget utbetalat till sig med stöd av 68.a i förordning 883/2004.

7.1.1 Metodstöd – en annan person begär utbetalning av familjeförmåner från Sverige

Såväl en fysisk som en juridisk person som anser att bidragsmottagaren inte använder familjeförmånerna till barnets försörjning kan begära att förmånerna ska betalas ut till en annan mottagare. En sådan begäran ska som huvudregel vara skriftlig och gå via en myndighet eller behörig institution i ett annat medlemsland. Försäkringskassan ska då utreda vem som ska vara betalningsmottagare. Den som lämnat in begäran måste komma in med något underlag som ger stöd för att den nuvarande mottagaren inte använder förmånerna till barnets försörjning. Försäkringskassan ska också kontakta den nuvarande mottagaren för att utreda om familjeförmånerna går till barnets försörjning. Observera att det inte bara behöver handla om pengar. Förmåner kan komma barnet till godo genom andra medel. Detta kan till exempel vara bidrag i form av kläder, leksaker, resor etc.

Det finns inte något uttryckligt krav på att familjeförmåner måste ha betalats ut tidigare. När Försäkringskassan bedömer om förmånerna går till barnets försörjning eller inte, kan vi alltså även ta hänsyn till tidigare förhållanden om hur personen har bistått i försörjningen av barnet. Försäkringskassan kan i dessa fall ta hänsyn till andra omständigheter kring hur den tilltänkta bidragsmottagaren bidragit till barnets försörjning. Det gäller i synnerhet när bidragsmottagaren inte bor tillsammans med barnet. Försäkringskassan kan då till exempel undersöka om hen efterlevt sin underhållsskyldighet. I denna utredning kan du behöva begära kompletterande uppgifter från institutionen i det andra medlemslandet. Det är Försäkringskassan som har det yttersta ansvaret för att ärendet utreds tillräckligt och att det finns tillräckligt underlag för att göra en bedömning.

Om Försäkringskassan bedömer att nuvarande bidragsmottagare

- inte använder förmånerna till barnets försörjning, så ska vi besluta att familjeförmånerna betalas ut till den person som har gjort anspråket. Här skickas beslut till båda föräldrarna. Försäkringskassan ska meddela vårt ställningstagande till den behöriga institutionen i det andra landet.
- använder förmånerna till barnets försörjning avslår du begäran om utbetalning. Här ska beslutet skickas till den som har begärt ändrad utbetalning och vi ska samtidigt meddela vårt ställningstagande till det andra landet.

Läs mer

Läs mer om Försäkringskassans utredningsansvar, bedömningsutrymme och hur säkra vi behöver vara i vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*.

7.1.2 Metodstöd – en annan person begär familjeförmåner från ett annat medlemsland genom Försäkringskassan

Om en förälder som är bosatt i Sverige kontaktar Försäkringskassan och meddelar att barnet inte får ta del av familjeförmåner som betalas ut i ett annat medlemsland ska föräldern skriftligt begära ändring av bidragsmottagare. Försäkringskassan ska då vidarebefordra begäran till behörig myndighet eller institution i det andra landet genom att skicka aktuell SED.

7.2 Utbetalning och betalningstidpunkter

Den som omfattas av förordning 883/2004 ska behandlas på samma sätt som i en nationell situation (artikel 4 i förordning 883/2004). Det innebär att familjeförmåner ska betalas ut på samma sätt som vi gör i nationella ärenden. Om till exempel barnbidrag

betalas ut en gång i månaden i en nationell situation, ska barnbidrag som en familjeförmån i enlighet med förordning 883/2004 också betalas ut en gång i månaden enligt ordinarie förfallodatum. Det gäller både fullt belopp och tilläggsbelopp.

Familjeförmåner ska betalas ut oberoende av var betalningsmottagaren vistas. Det saknar betydelse om hen är bosatt i Sverige eller i ett annat medlemsland och om betalningen görs till ett svenskt eller utländskt bankkonto (Försäkringskassans föreskrifter [FKFS 2010:4] om sättet och tiden för utbetalning av vissa socialförsäkringsförmåner m.m.).

7.2.1 Tidpunkt för förändrad bedömning av prioritet

Det finns även bestämmelser om att det inte får finnas perioder när en enskild blir utan ersättning med anledning av ändrade förhållanden.

Artikel 59 förordning 987/2009

Tillämpliga bestämmelser när den tillämpliga lagstiftningen och/eller behörigheten att bevilja familjeförmåner ändras

1. När den tillämpliga lagstiftningen och/eller behörigheten att bevilja familjeförmåner mellan medlemsstater ändras under en kalendermånad, oavsett tidpunkterna för utbetalning av familjeförmånerna enligt lagstiftningen i dessa medlemsstater, ska den institution som betalade ut familjeförmånerna med stöd av den lagstiftning enligt vilken förmånerna beviljades vid månadens början stå för denna kostnad fram till utgången av den aktuella månaden.

2. Den ska underrätta institutionen i den eller de andra berörda medlemsstaterna om den tidpunkt när den upphör att betala ut de berörda familjeförmånerna. Förmåner från den eller de andra berörda medlemsstaterna ska utbetalas från och med den dagen.

Bestämmelsen innebär att i situationer när bestämmelserna om vilket lands lagstiftning som ska gälla för en person och/eller behörigheten att bevilja familjeförmåner ändras, ska det medlemsland som betalar familjeförmåner med fullt belopp fortsätta betala familjeförmåner på samma sätt till slutet av den kalendermånad som förändringen inträffar. Det är institutionen i detta medlemsland som ska meddela institutionen i det andra landet om att förhållandena har ändrats och det datum då landet upphör att betala familjeförmåner med fullt belopp. Det andra medlemslandet ska börja betala familjeförmåner med fullt belopp från början av nästa kalendermånad. Det gäller alltså oavsett eventuella nationella bestämmelser om när en förmån kan utbetalas ifrån.

För att artikel 59 ska vara tillämplig förutsätts en rätt till familjeförmåner och att det sker någon förändring av den rätten på grund av att bedömningen av vilket lands lagstiftning som ska gälla för en person eller behörigheten gällande familjeförmåner ändras. Detta innebär att bestämmelsen även är tillämplig i situationer när förordning 883/2004 upphör att gälla på grund av en förändring av omständigheterna. Försäkringskassan ska även i situationer där förmåner tidigare har betalats ut enbart med stöd av nationell lagstiftning tillämpa artikel 59.

Om det inte längre finns rätt till förmåner i Sverige har Försäkringskassan ansvar att informera det andra landet om en sådan förändring uppstår.

Exempel

Antonia och John bor tillsammans med sina tre barn i Sverige. Antonia omfattas av lagstiftningen genom arbete i Belgien och John omfattas av lagstiftningen genom arbete i Sverige. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner. Sverige betalar fullt belopp och Belgien betalar tilläggsbelopp. Hela familjen flyttar till Belgien den 1 maj, men föräldrarna behåller sina anställningar i respektive medlemsland. Det finns fortfarande en sammanträffande rätt till familjeförmåner, men nu på nya, omvända grunder. Belgien har det primära ansvaret för familjeförmåner från och med den 1 maj och ska betala familjeförmåner med fullt belopp. Sverige har det sekundära ansvaret för familjeförmåner från och med den 1 maj. Om beloppet är högre i Sverige än i Belgien ska Sverige betala ut tilläggsbelopp till familjen.

Exempel

Gunnel och Marcus bor tillsammans med sina barn i Sverige. Gunnel omfattas av finsk lagstiftning genom arbete. Marcus omfattas av svensk lagstiftning på grund av arbete. Det finns en sammanträffande rätt till familjeförmåner. Sverige har det primära ansvaret för att betala ut familjeförmåner och Finland har det sekundära ansvaret.

Omständigheterna ändras när hela familjen flyttar till Finland och Marcus slutar sitt arbete i Sverige. Eftersom båda föräldrarna då omfattas av finsk lagstiftning, så finns det inte längre någon rätt till familjeförmåner från Sverige. Därför finns det inte längre rätt till familjeförmåner i enlighet med förordning 883/2004. Finland ska betala förmåner i enlighet med deras nationella lagstiftning, förutsatt att familjen uppfyller de nationella kriterierna. Försäkringskassan är skyldig att informera institutionen i Finland om de ändrade förhållandena.

7.2.2 Beräkning och utbetalningstidpunkt av tilläggsbelopp

Ett medlemsland som är sekundärland ska jämföra det sammanlagda beloppet av familjeförmåner som det finns rätt till från det landet med det sammanlagda beloppet från det medlemsland som är primärland. Detta innebär att medlemslandet som är sekundärland behöver veta vilka belopp som ska betalas ut till familjen från båda medlemsländerna.

Om de berörda medlemsländerna har olika valutor, så ska beloppet från primärlandet räknas om till valutan i sekundärlandet. Om de berörda medlemsländerna dessutom betalar ut förmånerna med olika regelbundenhet, så måste sekundärlandet räkna om beloppet för att kunna betala ut förmånerna enligt landets egna intervall.

Medlemsländerna är dessutom bundna av det egna landets utbetalningstidpunkter, läs ovan under avsnitt 7.2. Det betyder till exempel att för barnbidrag är förfalldatumet den 20:e varje månad, och för studiehjäp är förfalldatumet den sista vardagen varje månad.

7.3 Valutaomräkning

Administrativa kommissionen har antagit beslut H12 av den 19 oktober 2021 som den dag som ska gälla för fastställandet av de växelkurser som avses i artikel 90 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009. Beslutet gäller från och med den 28 februari 2022 och ersätter AK-beslut H3.

Valutaomräkning är bara aktuellt när Försäkringskassan betalar ut tilläggsbelopp eller ett belopp enligt nationell lagstiftning som kan begränsas enligt principerna i

prioritetsreglerna. Försäkringskassan använder då den referensväxelkurs som Europiska centralbanken fastställer (artikel 90 förordning 987/2009). Försäkringskassan ska använda den kurs som är publicerad den första dagen i månaden före den månad då rätten till familjeförmåner sammanträffar (AK-beslut H12 punkt 3b). Den valutakurs som används vid ursprungsbeslutet ska sedan användas fram till dess att förhållandena ändras eller det finns en annan anledning att fatta ett nytt beslut. Försäkringskassan gör en ny valutaomräkning när de faktiska eller rättsliga förhållandena förändras för den berörda personen. (AK-beslut H12 punkt 4)

AK-beslut H12 ska också tillämpas när det finns en pågående utbetalning av tillägg- eller mellanskillnadsbelopp och Försäkringskassan behöver ta hänsyn till valutakursfluktuationer för att den enskilde inte ska gå miste om ersättning (EU-domstolens dom i mål nr C-473/18 GP). Det har Försäkringskassan valt att göra genom årliga omräkningar (Försäkringskassans rättsliga ställningstagande, FKRS 2022:02). AK-beslut H12 och det rättsliga ställningstagandet ska tillämpas från och med den 28 februari 2022, vilket är den dag som AK-beslut H12 trädde ikraft. Det innebär att årliga omräkningar ska göras i ärenden där minst ett år har passerat sedan detta datum, under förutsättning att beslutet i dessa ärenden är minst ett år gammalt.

Om minst ett år har passerat sedan senaste beslutet, och valutakursfluktuationen medför att det är till fördel för den enskilde, så gör vi en årlig omräkning av tillägg- eller mellanskillnadsbeloppet (enligt punkt 3b).

Exempel

Familjen André har från och med den 1 juni 2021 rätt till familjeförmåner från både Sverige och Italien. Italien är primärland eftersom familjen bor där. Eftersom familjeförmånerna i Italien är lägre än de svenska familjeförmånerna ska Sverige betala ut tilläggsbelopp. För att Försäkringskassan ska kunna beräkna de svenska förmånerna och tilläggsbeloppet från Sverige korrekt behöver vi först räkna om de italienska förmånerna. Vid den omräkningen ska vi använda växelkursen den 1 maj 2021.

Den 20 januari 2022 får Försäkringskassan information från Italien om att beloppet för barnbidrag har höjts där från och med den 1 januari 2022. Försäkringskassan behöver därför räkna om tilläggsbeloppet från Sverige och ska då använda växelkursen den 1 december 2021. Vi beräknar och beslutar om ett nytt tilläggsbelopp.

Den 20 januari 2023 kontrollerar Försäkringskassan om växelkursen har ändrats sedan det senaste beslutet som fattades den 20 januari 2022. Försäkringskassan kommer fram till att den har ändrats på ett sätt som är till fördel för den enskilde. En omräkning av tilläggsbeloppet görs därför och Försäkringskassan använder då valutakursen från den 1 december 2022.

Läs mer

Läs mer om årliga omräkningar i Försäkringskassans rättsliga ställningstagande (2022:022) *Tillämpning av AK-beslut H12 – årlig omräkning av tilläggsbelopp*.

8 Särskilt om familjeförmåner som inte beslutas av Försäkringskassan

Som har framgått i kapitel 2 administrerar inte Försäkringskassan alla de svenska förmåner som har klassificerats som familjeförmåner enligt förordning 883/2004. Försäkringskassan är dock inblandad i administrationen på ett eller annat sätt. Detta kapitel beskriver hanteringen av dessa förmåner.

8.1 Studiehjälp

Eftersom studiehjälp ska samordnas enligt förordningens bestämmelser om familjeförmåner, så kan även barn som bor i ett annat medlemsland ha rätt till dessa förmåner. Det gäller alltså även om barnet inte uppfyller de kriterier om bosättning eller medborgarskap som finns i studiestödslagen. (Artikel 67 i förordning 883/2004)

Exempel

Mary arbetar i Sverige. Hon bor i Irland tillsammans med sin make Trey och deras son Dan, som är 17 år. Trey arbetar i Irland. Mary skickar en ansökan om studiehjälp till CSN och beskriver både sina egna och Treys arbetsförhållanden. Familjen har på grund av Marys arbete i Sverige rätt till studiehjälp enligt artikel 67. Eftersom Trey arbetar i bosättningslandet behöver Försäkringskassan få in styrkta uppgifter om förmåner och Treys arbetsförhållanden från myndigheten i Irland. I svaret framkommer det att Irland betalar ut familjeförmåner och att Trey arbetar där. Om familjen har rätt till studiehjälp från Sverige blir Sverige sekundärland att betala ut familjeförmåner. Om det svenska beloppet är högre än det irländska, så betalas studiehjälpen ut med ett tilläggsbelopp som består av skillnaden mellan studiehjälpen, som är den enda familjeförmånen som Dan har rätt till från Sverige, och de irländska familjeförmånerna.

8.1.1 Utbetalning av studiehjälp

Studiehjälp beslutas och betalas ut av CSN i samtliga fall när utbetalning görs med fullt belopp. Däremot betalar Försäkringskassan ut förmånen när Sverige ska göra avdrag för utländska förmåner.

SFB:s bestämmelser gäller inte

Reglerna i SFB gäller inte för studiehjälp som i stället regleras i studiestödslagen. Det innebär att en förälder kan beviljas studiestöd, trots att hen omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning eftersom 4 kap. 5 § SFB alltså inte är tillämplig. Det innebär också att det inte är möjligt att fatta interimistiska beslut enligt de regler som finns i 112 kap. SFB.

Metodstöd – myndighetskorrespondens

CSN är beslutande myndighet för studiehjälp. När en förälder bor i, arbetar i eller får pension från ett annat EU/EES-land eller Schweiz, skickar den beslutande myndigheten en förfrågan till Försäkringskassan för att kontrollera om ärendet ska handläggas enligt förordning 883/2004. Vi ska då bedöma om förordningen ska tillämpas. Om förordningen tillämpas ska vi lämna upplysningar om:

- huruvida förmånen ska betalas ut som en familjeförmån
- vilket belopp som ska betalas ut
- vilken myndighet som ska göra utbetalningen.

Vi ska även informera om att uppgifterna endast gäller under förutsättning att den beslutande myndigheten beviljar förmånen. Försäkringskassans bedömning skickas sedan till den beslutande myndigheten. Bedömningen dokumenteras i journalen. Kopior av beslut från andra myndigheter ska sparas i ärendet hos Försäkringskassan.

Studiehjälp när barnet har fyllt 16 år

I en familjeförmånssituation ska Försäkringskassan meddela CSN om ärendet ska handläggas enligt förordning 883/2004 när barnet har fyllt 16 år. Det gäller även om det inte har kommit in någon förfrågan från CSN.

Försäkringskassans hantering

Försäkringskassans korrespondens med de beslutande myndigheterna görs på fastställd blankett och består av svar på följande fyra frågor:

1. Är förordning 883/2004 tillämplig?

Försäkringskassan beslutar och ska meddela om förordningen är tillämplig eller inte. Om den är det så ska Försäkringskassan även meddela om förmånen ska betalas ut som familjeförmån enligt förordning 883/2004 eller inte, läs nedan under punkt 2.

Om förordningen inte är tillämplig görs ingen ytterligare bedömning utan beslut fattas av den beslutande myndigheten enligt nationell lagstiftning.

2. Ska förmånen betalas ut som en familjeförmån enligt förordning 883/2004?

Förmånen ska betalas ut som en familjeförmån enligt förordningen i någon av följande situationer:

- När barnet bor i ett annat medlemsland (artikel 67).
- När betalningsmottagaren bor i ett annat medlemsland (artikel 67)
- När barnet har rätt till familjeförmåner från mer än ett medlemsland enligt förordning 883/2004 (artikel 68).
- När barnet har beviljats en familjeförmån endast med stöd av nationell lagstiftning, men barnet samtidigt har rätt till en familjeförmån från ett annat medlemsland.

Om Försäkringskassan meddelar att förmånen ska betalas ut som en familjeförmån enligt förordningen, så meddelar Försäkringskassan beloppet och vilken myndighet som ska göra utbetalningen. Det behövs däremot inte om förmånen inte ska betalas ut som en familjeförmån enligt förordningen.

3. Med vilket belopp ska förmånen betalas ut?

Försäkringskassan verkställer CSN:s utbetalningsplan i de fall Försäkringskassan ska betala ut förmånen. Det blir aktuellt när ett tilläggsbelopp ska betalas ut, alltså när det finns sammanträffande rätt till förmåner i två medlemsländer och Sverige är sekundärland enligt artikel 68.

En annan situation kan vara att förmånen endast betalas ut med stöd av nationell lagstiftning, men att det samtidigt finns rätt till förmån från ett annat land. I sådana fall ska Försäkringskassan göra avdrag med det belopp som betalas ut från det andra medlemslandet från det belopp som betalas ut från Sverige.

4. Vem ska betala ut förmånen?

Om Försäkringskassan meddelar att förordningen är tillämplig och att förmånen ska betalas ut som en familjeförmån, så ska meddelandet även innehålla information om vilken myndighet som ska göra utbetalningen.

Den beslutande myndigheten ska betala ut förmånen i samtliga fall när utbetalning ska göras med fullt belopp.

Försäkringskassan betalar ut förmånen i samtliga fall när avdrag ska göras på utbetalningen.

Särskilt om handläggningen när barnet bor i Sverige

När barnet bor i Sverige fattar den beslutande myndigheten ett beslut med förbehåll, eftersom den ännu inte har fått bekräftat om förordning 883/2004 är tillämplig. Beslutet skickas tillsammans med en förfrågan till Försäkringskassan, som ska utreda följande:

- om förordningen är tillämplig
- om förmånen ska betalas ut som en familjeförmån eller inte.

Om förordningen inte är tillämplig meddelar Försäkringskassan det till den beslutande myndigheten, som då betalar ut enligt sin nationella lagstiftning.

Om förordningen är tillämplig meddelar Försäkringskassan den beslutande myndigheten det på en fastställd blankett och meddelar samtidigt om förmånen ska betalas ut som en familjeförmån, vilket belopp som ska betalas ut och vilken myndighet som ska göra utbetalningen.

Om förordningen är tillämplig, men Försäkringskassan inte har tillräckligt med information för att bedöma övriga punkter, kan Försäkringskassan bara meddela den beslutande myndigheten om det. Först när det finns underlag att bedöma om förmånen ska betalas ut som en familjeförmån, vilket belopp som ska betalas ut samt vilken myndighet som ska göra utbetalningen, meddelar Försäkringskassan den beslutande myndigheten det.

Studiehjälp när barnet är utländsk medborgare

Om en utländsk medborgare ansöker om studiehjälp måste Försäkringskassan först meddela CSN om förordningen är tillämplig eller inte. Om vi bedömer att förordningen är tillämplig ska vi även lämna upplysningar om förmånen ska betalas ut som en familjeförmån, vilket belopp som ska betalas ut och vilken myndighet som ska göra utbetalningen. Vi ska även informera om att uppgifterna endast gäller under förutsättning att den beslutande myndigheten beviljar förmånen. Därefter fattar CSN beslut om studiehjälp. En kopia på familjens beslut skickas sedan till Försäkringskassan.

Det här gäller även om den studerande bor i Sverige.

Särskilt om handläggningen när barnet bor i ett annat medlemsland

Om barnet bor i ett annat medlemsland skickar den beslutande myndigheten en förfrågan till Försäkringskassan. Om Försäkringskassan endast kan meddela att förordning 883/2004 är tillämplig fattar den beslutande myndigheten ett beslut med förbehåll. När det sedan finns underlag för att bedöma om förmånen ska betalas ut som en familjeförmån, vilket belopp som ska betalas ut samt vilken myndighet som ska göra utbetalningen, meddelar Försäkringskassan den beslutande myndigheten det.

Exempel

Jenny arbetar i Sverige men bor i Danmark med sin make Niels och sin son Max. Niels får pension från Danmark. Max ansöker om studiebidrag från CSN som skickar en förfrågan om förordningen är tillämplig till Försäkringskassan tillsammans med information om att Max har ansökt om studiebidrag. Försäkringskassan skickar då ett meddelande till CSN om att förordning 883/2004 är tillämplig i ärendet och att om studiebidrag beviljas ska det utbetalas som en familjeförmån, att Sverige är primärland för att betala ut familjeförmåner och att Försäkringskassan är utbetalande myndighet. Familjen har rätt till familjeförmåner i Danmark genom Niels pension och eftersom det även finns en rätt till förmåner från Danmark ska ärendet samordnas. Försäkringskassan fastställer att Sverige som enda arbetsland är primärland för att betala ut familjeförmåner. CSN bedömer hans rätt till studiebidrag, beviljar hans ansökan och skickar en kopia av beslutet till Försäkringskassan.

Först när ett meddelande om att utbetalning kan ske kommer från CSN påbörjar Försäkringskassan en utbetalning av studiebidrag enligt underlaget från CSN och skickar ett meddelande till Jenny om att studiebidraget betalas ut från Försäkringskassan som en familjeförmån. Försäkringskassan meddelar också beslutet till den behöriga myndigheten i Danmark. Om det danska beloppet är högre än det svenska så betalar Danmark ut tilläggsbelopp för Max.

Beslut

När Försäkringskassan ska betala ut förmåner som har beslutats av en annan myndighet, och det ingår flera familjeförmåner, ska Försäkringskassan ändå skicka ett beslut om familjeförmåner till betalningsmottagaren (33–34 §§ FL). Av beslutet ska det framgå att familjeförmåner betalas ut från Sverige enligt förordning 883/2004. Det gäller även när betalningsmottagaren tidigare har fått ett beslut från den beslutande myndigheten.

Om Försäkringskassan ska göra avdrag för utländska familjeförmåner ska det göras gemensamt för alla familjeförmåner från Sverige. Ett underlag som visar hur samordningen och beräkningen har gjorts ska bifogas kommuniserings- eller beslutsbrevet till betalningsmottagaren (25 § FL).

Informationsutbyte

All information som behövs för att fastställa och bestämma rättigheter och skyldigheter för personer som omfattas av förordningen ska utbytas utan dröjsmål mellan Försäkringskassan och det andra medlemslandet. Det innebär att Försäkringskassan även har skyldighet att meddela det andra landet om beslut och utbetalning av studiehjälp.

Återkrav

CSN kan besluta om återkrav för en elev som till exempel har avbrutit sina studier eller har ogiltig frånvaro. Om Försäkringskassan får information om att en studerande inte har rätt till studiehjälp så ska Försäkringskassan genast meddela CSN.

I ärenden som har handlagts enligt förordning 883/2004 har Försäkringskassan inte lagstöd att verkställa ett beslut om återkrav där studiehjälp har betalats ut av Försäkringskassan. Det är dock möjligt för Försäkringskassan att informera CSN om vilka belopp som har betalats ut och under vilken period.

8.2 Efterlevandestöd och barnpension

Det finns en typ av familjeförmåner som kategoriseras som "extra eller särskilda familjeförmåner till barn som mist en eller båda föräldrarna" Dessa familjeförmåner ska

inte samordnas med övriga familjeförmåner utan ska betalas ut som ett komplement till övriga familjeförmåner. (Artikel 69.1 i förordning 883/2004)

Av artikel 61 i förordning 987/2009 framgår att Administrativa kommissionen ska utarbeta en förteckning över vilka länder som har förmåner som ingår i kategorin extra och särskilda familjeförmåner till barn som mist en eller båda sina föräldrar. Sverige har anmält efterlevandestöd till denna förteckning som hanteras av Pensionsmyndigheten.

När förordning 883/2004 är tillämplig och efterlevandestöd beviljas är det alltid Pensionsmyndigheten som betalar ut efterlevandestödet, oavsett om Sverige ska betala ut fullt belopp eller tilläggsbelopp.

Av artikel 69.2 framgår att en tredje kategori av förmåner till barn som avser pension eller tillägg till pension ska beräknas i enlighet med kapitel 5 i förordning 883/2004 som behandlar ålders- och efterlevandepensioner. Pensionsförmåner och tillägg till pensioner ska enligt förordning 883/2004 inte i något fall beräknas enligt regelverket för familjeförmåner. Till denna kategori hör barnpension. Barnpension hanteras av Pensionsmyndigheten.

8.2.1 Metodstöd – hantering av Pensionsmyndighetens beslut

Både Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan är behöriga institutioner i förhållande till förordning 883/2004. Det innebär att respektive myndighet kan bedöma om förordningen är tillämplig, om Sverige ska besluta om fullt belopp eller tilläggsbelopp. Dessutom kan de när det finns en sammanträffande rätt till förmåner även bedöma om Sverige är primär- eller sekundärland.

Pensionsmyndigheten behöver därför inte konsultera Försäkringskassan för att få hjälp med dessa bedömningar.

När Pensionsmyndigheten har fattat beslut om rätt till efterlevandestöd eller barnpension meddelar Pensionsmyndigheten beslutet till Försäkringskassan. Om Försäkringskassan inte sedan tidigare har ett ärende på det aktuella barnet ska vi se beslutet som en impuls om att det finns ett barn som omfattas om förordningen och som kan ha rätt till barnbidrag från Sverige. Försäkringskassan ska då pröva rätten till barnbidrag, oavsett om barnet är bosatt i Sverige eller i ett annat medlemsland (artikel 2 och 67 i förordning 883/2004).

När information om beslutet kommer från Pensionsmyndigheten och det finns ärende hos Försäkringskassan gällande barnet ska vi kontrollera att Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan gjort samma bedömning av prioriteringsordningen. Bedömningen dokumenteras i journal av Försäkringskassan, som ska kunna lämna uppgift om alla svenska familjeförmåner som betalas ut vid en förfrågan från ett annat medlemsland. Om det finns en kopia av beslutet om efterlevandestöd ska det sparas i akten hos Försäkringskassan. I annat fall dokumenteras impulsen i journal. Om Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har kommit fram till olika bedömningar av prioritetsordningen bör Försäkringskassan kontakta Pensionsmyndigheten för att utreda ärendet vidare.

När förordning 883/2004 är tillämplig ska Försäkringskassan inte göra något ytterligare avseende efterlevandestöd i ärendet. Pensionsmyndigheten betalar ut efterlevandestödet oavsett om det avser utbetalning av fullt belopp eller utbetalning av tilläggsbelopp.

Läs mer

Läs mer om efterlevandestöd i Pensionsmyndighetens vägledning (2010:4)
Efterlevandepension och efterlevandestöd.

9 Särskilt om beslut

Följande information ska alltid ingå i ett beslut om samordning av familjeförmåner.

- Familjeförmånernas storlek och under vilken tid som de betalas ut för varje familjemedlem.
- Varför Sverige ska betala det aktuella beloppet, och vid tilläggsbelopp en sammanställning av de svenska familjeförmånerna, det andra medlemslandets förmåner och vilken valutakurs som har använts.
- Bestämmelser som beslutet grundas på, både artiklar i förordningarna och nationella regler.

Läs mer

Läs mer om vad som ska ingå i ett beslut och hur det ska utformas i riktlinjerna (2005:14) *Att skriva kommuniseringsbrev och beslutsbrev i Försäkringskassan*.

Läs mer om beslut i kapitel 9 i vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*.

Ett beslut om familjeförmåner ska skickas till den som har eller inte har rätt till förmånen enligt nationell lagstiftning. Om rätten till förmåner från Sverige går via en person som inte är bidragsmottagare, ska beslutet även skickas till denne för kännedom. Tänk på att båda föräldrarna i denna situation är parter i ärendet och Försäkringskassan ska därför hantera en eventuell begäran om ändring, omprövning eller överklagande av ett beslut oavsett från vem av parterna det kommer ifrån.

Exempel

Edit och Igor är gifta och har tre barn tillsammans. Edit arbetar i Sverige och Igor bor tillsammans med barnen i Tyskland. Försäkringskassan får en vidarebefordrad ansökan från institutionen i Tyskland om att Igor vill ha barnbidrag från Sverige för sina tre barn. Försäkringskassan utreder Edits rätt till familjeförmåner för hennes tre barn från Sverige. Utredningen visar att Edit är förälder och vårdnadshavare för de tre barnen och det finns därför rätt till familjeförmåner för barnen från Sverige. Eftersom Edit är den förälder som är omfattad av svensk lagstiftning, är försäkrad här på grund av sitt arbete och är vårdnadshavare för barnen, ska beslutet om att bevilja barnbidrag skickas till henne.

Exempel

Anna och Anders har ett gemensamt barn, dottern Erika. Anna bor i Polen med Erika och Anders arbetar i Sverige. Enbart Anna är vårdnadshavare för Erika. Försäkringskassan får en vidarebefordrad ansökan från institutionen i Polen om barnbidrag från Anna. Försäkringskassan utreder Anders rätt till familjeförmåner för Erika från Sverige. Utredningen visar att Anders är förälder till Erika och att det därför finns rätt till familjeförmåner från Sverige. Eftersom Anders inte är vårdnadshavare, kan barnbidrag beviljas och betalas ut till Anna. Eftersom Anna är vårdnadshavare och den som uppfyller de nationella kriterierna för att beviljas barnbidraget skickas beslutet till Anna och till Anders för kännedom.

9.1 Metodstöd – användning av maskinella beslutsbrev

Försäkringskassan skickar oftast manuella beslutsbrev om familjeförmåner. Det finns dock situationer där maskinella beslut kan användas.

När Sverige betalar fullt belopp och en ny förmån tillkommer kan beslutsbrevet skickas maskinellt, eftersom det framgår av det ursprungliga beslutsbrevet vilka förmåner som är familjeförmåner.

Vi kan också skicka ett maskinellt beslutsbrev när vi beviljar ett fullt belopp i barnbidrag och:

- barnet och bidragsmottagaren är bosatta i Sverige.
- det saknas uppgift om det finns en sammanträffande rätt till förmåner, eller det finns uppgift om att det *inte* finns en sammanträffande rätt till förmåner enligt artikel 68 i förordning 883/2004.
- beslutet inte har föregåtts av kommunikering, interimistiskt eller provisoriskt beslut, och det är ett helt positivt beslut om beviljande av barnbidrag.
- utbetalning ska göras på avi eller till svenskt konto.

Oavsett om manuella eller maskinella beslutsbrev skickas måste Försäkringskassan meddela det andra medlemslandet om beslutet enligt artikel 60.2 i förordning 987/2009, om det inte sedan tidigare är känt att det inte finns rätt till tilläggsbelopp därifrån.

9.2 Undantag från kravet att underrätta om beslut

När Sverige betalar ut fullt belopp enligt förordning 883/2004 och SFB kan ärendet i vissa fall övergå till en helt nationell situation. Det kan till exempel ske om arbetet eller bosättningen upphör i det andra medlemslandet. Då har personen som har beviljats familjeförmåner fortsatt rätt till samma belopp från Sverige men enbart enligt SFB.

Omvänt kan också en helt nationell situation övergå till att omfattas av förordningens bestämmelser. Om personen har rätt till samma belopp för samma barn fattar vi ett beslut om fortsatt rätt till förmånen i journalen. Det är då själva journalanteckningen som blir beslutsdokumentet. Ett beslut i journal blir bindande direkt när beslutet dokumenteras och anteckningen sparas. Vi skickar ett informationsbrev till personen om att familjeförmånen samordnas med det andra medlemslandet och meddelar beslutet till det andra landet. Om det landet ska pröva rätten till tilläggsbelopp vidarebefordrar vi ansökan enligt artikel 60.2 i förordning 987/2009 och personen informeras om detta.

I 33 § förvaltningslagen regleras Försäkringskassans skyldighet att underrätta om beslut. I paragrafen finns det möjlighet att göra undantag från skyldigheten att underrätta parten om beslutet om det är uppenbart obehövt. Det får anses som uppenbart obehövt att underrätta den enskilde om det fullständiga innehållet i ett sådant beslut som fattas när ärendet övergår till en helt nationell situation eftersom rätten till förmån fortfarande finns och den enskilde fortsätter att få utbetalningar. Den enskilde har också informerats om anmälningsskyldigheten (110 kap. 46 § SFB) i samband med ursprungsbeslutet. Om den enskilde har lämnat uppgiften som ligger till grund för beslutet, eller vi har varit i kontakt med den enskilde under utredningen, så bör dock hen underrättas om beslutet.

Det andra berörda medlemslandet ska också meddelas om beslutet. Om beslutet innebär att det blir en annan bidragsmottagare ska ett skriftligt beslutsmeddelande skickas ut.

9.3 Provisoriska beslut

Artikel 60.3 förordning 987/2009

Om den institution till vilken ansökan lämnas finner att dess lagstiftning är tillämplig, men inte har prioritet i enlighet med artikel 68.1 och 68.2 i grundförordningen, ska den utan dröjsmål fatta ett provisoriskt beslut om de prioritetsregler som ska gälla och, i enlighet med artikel 68.3 i grundförordningen, vidarebefordra denna ansökan till institutionen i den andra medlemsstaten och ska även underrätta sökanden. Denna institution ska ta ställning till det provisoriska beslutet inom två månader.

Om den institution till vilken ansökan vidarebefordrades inte tar ställning inom två månader från det att ansökan mottagits, ska det provisoriska beslut som avses ovan gälla, och denna institution ska betala ut de förmåner som gäller enligt dess lagstiftning och underrätta den institution till vilken ansökan lämnades om storleken på de utbetalda förmånsbeloppen.

Bestämmelsen innebär att ett medlemsland som får in en ansökan om familjeförmåner och som bedömer att det inte har prioritet, ska fatta ett provisoriskt beslut om de prioritetsreglerna som ska gälla och vidarebefordra ansökan till medlemslandet med prioritet. Landet med prioritet har sedan två månader på sig att ta ställning till beslutet och gör det inte det, blir det provisoriska beslutet gällande.

Om Försäkringskassan kan bedöma att ett annat medlemsland har prioritet att betala ut familjeförmåner, så ska därför Försäkringskassan utan dröjsmål fatta ett provisoriskt beslut om de prioritetsregler som ska tillämpas. Det provisoriska beslutet om prioritetsreglerna ska ställas till behörig institution i det andra medlemslandet. Försäkringskassan ska även vidarebefordra ansökan till den behöriga institutionen i det medlemsland som bedöms ha primär behörighet. I samband med det ska även den sökande informeras om det provisoriska beslutet. (Artikel 60.3 i förordning 987/2009 och artikel 68.3 a i förordning 883/2004)

Det medlemsland som anser att det inte har prioritet ska vid behov betala ut ett preliminärt tilläggsbelopp tills prioriteten är fastställd (Artikel 68.2 och 68.3 i förordning 883/2004). Syftet är att familjerna inte ska stå helt utan förmåner under handläggningstiden och i väntan på medlemsländernas informationsutbyte.

Ett provisoriskt beslut kan fattas även om Försäkringskassan inte vet om det finns en rätt till familjeförmåner från det andra medlemslandet. Detsamma gäller om Försäkringskassan sedan tidigare konstaterat att en annan medlemsstat har prioritet och det sker någon förändring som påverkar storleken på tilläggsbeloppet från Sverige. Om Försäkringskassan inte har all information som krävs för att göra en slutgiltig beräkning av tilläggsbeloppet ska Försäkringskassan på begäran av den berörda personen beräkna och bevilja ett provisoriskt tilläggsbelopp. Detta enligt artikel 68.3 a i förordning 883/2004 och artiklarna 7 och 60.3 i förordning 987/2009.

I AK:s beslut F2 skäl 6 tydliggörs också att beräkning av tilläggsbelopp bör göras även vid provisoriska beslut. Försäkringskassan kan även pröva ärendet utan att den personen gör en uttrycklig begäran om detta eftersom det kan förutsättas att den berörda personen gör en sådan begäran om vi frågar personen. (Jfr JO:s beslut 5502-2013 om att Försäkringskassan kan fatta interimistiskt beslut på eget initiativ)

Det finns särskilda regler när bostadsbidrag i form av särskilt bidrag för hemmavarande barn, särskilt bidrag för barn som bor växelvis eller umgängesbidrag tidigare har beviljats som en familjeförmån. Ett beslut om bostadsbidrag gäller för en viss period och

kan därför inte rubbas med ett provisoriskt beslut. Försäkringskassan behöver i dessa fall även fatta ett interimistiskt beslut om minskning eller indragning. Läs mer om interimistiska beslut i avsnitt 9.4.

9.3.1 Oenighet om tillämplig lagstiftning och prioritet

Artikel 60.4 förordning 987/2009

Om de berörda institutionerna har olika uppfattningar om vilken lagstiftning som är tillämplig och har prioritet, ska artikel 6.2–6.5 i tillämpningsförordningen tillämpas. För detta ändamål ska institutionen på barnets eller barnens bosättningsort anses som den institution på bosättningsorten som avses i artikel 6.2 i tillämpningsförordningen.

Bestämmelsen innebär att när medlemsländer är oense om vilket land som i första hand är ansvarigt för utbetalning av familjeförmåner i ett ärende, så ska frågan överlämnas till Administrativa kommissionen. Fram till dess att administrativa kommissionen har jämkat samman ländernas olika ståndpunkter, ska barnets bosättningsland provisoriskt betala ut familjeförmåner med fullt belopp. Det provisoriska beslutet om utbetalning ska riktas till betalningsmottagaren. Om länderna tvistar om barnets bosättningsland, så ska landet där ansökan först lämnades in, betala ut familjeförmåner provisoriskt med fullt belopp. (Artikel 6.2 i förordning 987/2009)

Administrativa kommissionen ska meddela sin ståndpunkt inom sex månader efter att ärendet har lämnats in. Om Försäkringskassan har betalat ut förmåner provisoriskt och Administrativa kommissionen meddelar att det är Sverige som i första hand är ansvarigt för att betala ut familjeförmåner, så fattar Försäkringskassan ett slutligt beslut om rätt till familjeförmåner med fullt belopp. Om Administrativa kommissionen i stället meddelar att det är det andra landet som i första hand är ansvarigt för att betala ut familjeförmåner, så ska Försäkringskassan fatta ett slutligt beslut om rätt till familjeförmåner som tilläggsbelopp. Försäkringskassan ska också begära avräkning från det andra medlemslandet, vilket du kan läsa om i rubriken nedan. (Artikel 6.2–6.5, artikel 60.3–60.5 och artikel 73 i förordning 987/2009).

Avräkning

Det finns särskilda bestämmelser om avräkning medlemsländer emellan vid provisoriska beslut (artikel 84 i förordning 883/2004 och artiklarna 72–74 i förordning 987/2009). Enligt 73.1 kan en institution, som har betalat ut förmåner provisoriskt, skicka en sammanställning över det felaktigt utbetalda beloppet till den behöriga institutionen. Det kan göras senast tre månader efter att det har fastställts vilket medlemsland som i första hand ansvarar för utbetalningen.”

Medlemslandet som provisoriskt betalat ut för mycket begär att en institution som betalar ut förmåner till samma person i ett annat medlemsland gör avdrag från de belopp som de betalar ut. Förmånerna måste omfattas av förordning 883/2004. Landet ska sedan överföra det avdragna beloppet till den institution som har betalat ut de felaktiga beloppen.

Metodstöd – Försäkringskassans hantering vid avräkning

I de fall Försäkringskassan har betalat ut provisoriska förmåner till ett belopp som överstiger det belopp som vi slutligen ska stå för, får Försäkringskassan vända sig till institutionen i det andra landet för att återkräva det överskjutande beloppet (artikel 60.5 förordning 987/2009).

Senast tre månader efter det att den tillämpliga lagstiftningen har fastställts eller den institution som är ansvarig för utbetalningen har identifierats, ska Försäkringskassan sammanställa en redovisning av det provisoriskt utbetalda beloppet och skicka den till den institution som har fastställts som behörig (artikel 73 i förordning 987/2009).

9.4 Interimistiskt beslut enligt SFB

Ett interimistiskt beslut kan fattas när villkoren i 112 kap. 2 och 3 §§ SFB är uppfyllda (jfr JO:s beslut 4180-2012 och 4452-2010 om familjeförmåner). Det är bara möjligt att fatta interimistiska beslut när det gäller förmåner som regleras i SFB. Vi kan därför inte fatta ett interimistiskt beslut för studiestöd.

Försäkringskassan kan även fatta ett interimistiskt beslut om att bevilja förmåner enligt SFB med avdrag enligt principerna i artikel 68.

Läs mer

Läs mer om villkoren för att fatta ett interimistiskt beslut i vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*.

9.5 Omprövning, ändring och överklagande

Bestämmelserna i SFB om omprövning, ändring och överklagande gäller även när förordningen tillämpas. Om en person lämnar in en begäran om omprövning eller överklagande till en myndighet i ett annat medlemsland, så ska datumet när den lämnades in där gälla som ankomstdag här (artikel 81 i förordning 883/2004). Förordningen reglerar däremot inte tidsfristen för när en begäran om omprövning eller överklagande ska ha kommit in till Försäkringskassan. Detta regleras i SFB.

9.6 Kontroll av beslut och ändrade förhållanden

Tidigare reglerades en årlig kontroll av rätten till familjeförmåner i Administrativa kommissionens beslut nr 147 av den 10 oktober 1990. Den årliga kontrollen gick ut på att medlemsländerna skulle kontrollera att förhållandena och rätten till familjeförmåner var desamma. Beslutet innehöll ett bemyndigande att vidta administrativa åtgärder inom ramen för den tidigare förordningen 1408/71. I beslutet fastställdes också att tilläggsbelopp ska bestämmas minst var tolfte månad.

Administrativa kommissionen har inte ersatt beslutet i och med övergången till förordning 883/2004 (not AC 367/12 beslutad den 24 oktober 2012). En årlig kontroll är därför en administrativ åtgärd som numera utförs med stöd av artikel 76 i förordning 883/2004. Handlingsutrymmet för att ställa förfrågan till ett annat medlemsland i syfte att kontrollera om förhållanden är oförändrade är begränsad till en gång om året. Det finns heller ingen skyldighet för medlemsländerna att svara på en sådan förfrågan mer än en gång om året. Detta gäller förfrågningar som görs i syfte av att kontrollera förmånsbelopp eller att förhållanden består (Administrativa kommissionens beslut F2, punkt 4). Finns det en konkret grund, exempelvis vid ändrade förhållanden, kan en förfrågan skickas till det andra medlemslandet för att kontrollera om förordningen fortsatt kan tillämpas och om de förhållanden som låg till grund för beslutet består. Läs mer om informationsutbyte mellan medlemsländerna i avsnitt 3.3.3.

10 Rätt till förmåner när Sverige inte är behörigt land enligt förordningen

Enligt förordning 883/2004 kan en person bara omfattas av ett lands lagstiftning. Om personen arbetar i ett medlemsland men bor i ett annat, så ska hen omfattas av lagstiftningen i det medlemsland som hen arbetar i (artikel 11.1 och artikel 11.3 a). En person som arbetar har därför i en sådan situation endast rätt till familjeförmåner i enlighet med förordningen från arbetslandet.

Denna princip om ett lands lagstiftning har skrivits in i 4 kap. 5 § SFB. Av bestämmelsen framgår att en person som omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning enligt förordning 883/2004 inte är försäkrad enligt SFB för sådana förmåner som motsvarar förmåner i förordningen.

HFD har dock genom en dom uttalat att en person i vissa situationer ändå kan ha rätt till bosättningsbaserade förmåner (HFD 2014 ref. 64).

Att en person omfattas av lagstiftningen i ett annat land enligt förordningen hindrar nämligen inte bosättningslandet att bevilja förmåner därifrån enbart på nationell grund (jfr mål C-352/06 Bosmann, målen C-611/10 och 612/10 Hudzinski och Wawrzyniak och C-382/13 Franzen).

Om en och samma person har rätt till familjeförmåner både i arbetslandet enligt förordningen och i Sverige enligt SFB på grund av bosättning här, så är prioritetsreglerna i artikel 68 inte tillämpliga, eftersom det då inte handlar om en sammanträffande rätt enligt förordningen. Men enligt EU-domstolens praxis och HFD 2014 ref. 64, har det klarlagts att det i vissa situationer inte går att fullt ut upprätthålla nationella bestämmelser som begränsar rätten till bosättningsbaserade förmåner enbart för att personen omfattas av ett annat lands lagstiftning. Det är på så sätt möjligt att betala ut ett belopp som motsvarar skillnaden mellan familjeförmånen som finns i Sverige och den förmån som betalas ut från det andra medlemslandet. Hur denna bedömning ska göras i olika situationer beskrivs i detta kapitel.

Läs mer

Läs mer om HFD 2014 ref. 64 i vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal.*

10.1 Hantering av förmåner i SFB

I följande situationer kan det bli aktuellt att inte tillämpa 4 kap. 5 § SFB:

- Båda föräldrarna och barnet bor i Sverige, men båda föräldrarna omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning genom lagvalsbestämmelserna.
- Endast en förälder och barnet bor i Sverige och den föräldern omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning genom lagvalsbestämmelserna. Den andra föräldern varken omfattas av svensk lagstiftning eller bor i Sverige, alternativt har barnet bara en förälder.
- Endast en av föräldrarna omfattas av svensk lagstiftning och den andra föräldern omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning genom lagvalsbestämmelserna. Båda föräldrarna, alternativt endast den förälder som omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning, och barnet, bor i Sverige. Den förälder som omfattas av svensk lagstiftning uppfyller inte de specifika förmånskriterierna. Att föräldern inte uppfyller förmånsvillkoret, kan till exempel vara på grund av att föräldern inte bor

tillsammans med barnet (särskilt bidrag).

Om en tillämpning av 4 kap. 5 § SFB i dessa situationer innebär att barnet går miste om rätt till familjeförmåner motsvarande minst det som det skulle haft rätt till i Sverige, kan bestämmelsen inte upprätthållas och vi ska pröva rätten till förmåner med stöd av SFB.

Om det andra medlemslandet inte betalar ut någon förmån ska Försäkringskassan betala ut hela förmånen. Om det andra medlemslandet betalar ut ett belopp men där barnet kan anses gå miste om förmåner vid en tillämpning av 4 kap. 5 § SFB, ska Försäkringskassan betala ut ett belopp som motsvarar skillnaden mellan familjeförmånen enligt vår nationella lagstiftning och den förmån som utbetalas från det andra medlemslandet. Det görs då enbart med stöd av SFB och enligt principen i förordningarnas prioritetsregler.

Exempel

Beatrice bor i Sverige med sitt barn Dany, och arbetar i Polen. Beatrice är ensam vårdnadshavare till Dany. Beatrice omfattas av lagstiftningen i Polen genom arbete, och det är Polen som i första hand ska betala familjeförmåner för Dany. Myndigheten i Polen meddelar att det inte finns rätt till familjeförmåner från Polen. Om Beatrice är försäkrad i Sverige för bosättningsbaserade förmåner enligt SFB utbetalar Försäkringskassan familjeförmåner utan att dra av för utländska förmåner. 4 kap. 5 § SFB kan inte tillämpas eftersom det skulle innebära att Dany går miste om sin rätt till familjeförmån motsvarande minst den som han skulle haft rätt till i Sverige om Beatrice inte skulle ha arbetat i Polen.

Exempel

Henrietta bor i Sverige med sitt barn Göte. Henrietta arbetar i Danmark. Götes andra förälder Süleyman bor och arbetar i Tyskland. Henrietta och Süleyman har gemensam vårdnad om Göte. Süleyman omfattas av lagstiftningen i Tyskland och Henrietta omfattas av lagstiftningen i Danmark. Det finns rätt till förmåner både från Tyskland och Danmark. Myndigheterna i Tyskland och Danmark meddelar att det finns rätt till familjeförmåner för Göte, och att summan av dessa förmåner uppgår till ett belopp som överstiger det belopp som motsvarar de svenska förmånsbeloppen. Göte går inte miste om någon förmån på grund av att Henrietta och Süleyman arbetar i ett annat medlemsland. Även om Henrietta kan bedömas vara bosatt i Sverige enligt SFB är 4 kap. 5 § tillämplig eftersom förordningen ger Göte en ersättning motsvarande minst den förmånsnivå som han skulle haft rätt till i Sverige.

10.1.1 Särskilt om barnbidrag

Det är bara om prövningen enligt förordningen innebär att barnet inte ges rätt till familjeförmån som motsvarar det svenska barnbidraget genom någon av sina föräldrar, som 4 kap. 5 § SFB inte ska tillämpas och en prövning enligt SFB är aktuell. Då är den eller de vårdnadshavarna försäkrade för barnbidrag och reglerna om delning, val av bidragsmottagare etc. i SFB gäller som vanligt.

Exempel

Marianne och Singoalla bor i Sverige med sina två gemensamma barn Legolas och Törnrosa som de har gemensam vårdnad om. Både Marianne och Singoalla arbetar i och omfattas av lagstiftningen i Danmark genom arbete. Myndigheten i Danmark meddelar att det finns rätt till familjeförmåner för Legolas och Törnrosa ifrån Danmark, och att de får ett månatligt belopp motsvarande 1 400 kronor för Legolas, och 900 kronor för Törnrosa.

Marianne och Singoalla är försäkrade i Sverige för bosättningsbaserade förmåner enligt SFB. Försäkringskassan betalar ut barnbidrag endast om det belopp som utbetalas från Danmark inte uppgår till det belopp som varje barn skulle haft rätt till från Sverige om Marianne och Singoalla inte hade arbetat i Danmark. Från Sverige finns det rätt till barnbidrag och flerbarnstillägg, vilket blir till 1 325 kronor per månad för varje barn.

Eftersom Danmark utbetalar ett högre belopp än motsvarande svenska förmånsbelopp för Legolas så betalar Försäkringskassan inte ut någon förmån för honom. Försäkringskassan fattar därför ett avslagsbeslut för Legolas men som inte påverkar Törnrosas rätt till flerbarnstillägg. Däremot så uppgår inte det danska förmånsbeloppet till det motsvarande svenska för Törnrosa, och Försäkringskassan betalar ut ett belopp som motsvarar skillnaden mellan den svenska förmånen och den förmån som det finns rätt till från Danmark (425 kronor per månad). Eftersom både Marianne och Singoalla är försäkrade i Sverige för bosättningsbaserade förmåner enligt SFB kan inte 4 kap. 5 § SFB tillämpas eftersom det skulle innebära att Törnrosa går miste om sin rätt till familjeförmån motsvarande minst den som hon skulle haft rätt till i Sverige om Singoalla och Marianne inte skulle ha arbetat i Danmark. Eftersom båda föräldrarna är vårdnadshavare för Törnrosa betalas barnbidraget ut med hälften till vardera föräldern, om inte föräldrarna angett något annat enligt det nya regelverket för delat barnbidrag.

Särskilt om flerbarnstillägg

När 4 kap. 5 § SFB inte kan tillämpas enligt HFD 2014 ref. 64, gäller villkoren i SFB precis som vanligt. Det kan innebära att familjen går miste om flerbarnstillägg, eftersom en förutsättning enligt SFB exempelvis är att bidragsmottagaren får barnbidraget.

Exempel

Kajsa och Klas har separerat. De är båda vårdnadshavare för barnen Yngve och Ylva, men barnen bor bara hos Kajsa. Kajsa får allmänt barnbidrag för Yngve och förlängt barnbidrag för Ylva. Kajsa får också flerbarnstillägg.

Kajsa får nu ett nytt jobb i Finland och omfattas av finsk lagstiftning. Klas bor och arbetar i Sverige. Eftersom Kajsa omfattas av finsk lagstiftning kan hon inte längre få barnbidraget, men det kan Klas. Däremot kan inte Klas räkna med Ylvas förlängda barnbidrag för flerbarnstillägg eftersom han inte bor tillsammans med henne (15 kap. 11 § SFB). Klas uppfyller därmed inte de specifika förmånskriterierna för att få flerbarnstillägg.

10.1.2 Särskilt om bostadsbidrag

Eftersom bara de särskilda bidragen och umgängesbidraget inom bostadsbidraget omfattas av förordning 883/2004 gäller bara 4 kap. 5 § SFB och HFD 2014 ref. 64 för dessa delar. Om en tillämpning av 4 kap. 5 § SFB innebär en begränsning av barnets rätt till familjeförmåner, ska en prövning av rätten till bostadsbidrag i form av de särskilda bidragen och umgängesbidraget göras enbart med stöd av SFB. I ett sådant läge är en eller båda föräldrarna försäkrade för dessa delar av bostadsbidraget i enlighet med SFB.

Exempel

Ester och Kristoffer arbetar i Finland och bor i Sverige tillsammans med sina två barn. Familjen ansöker om bostadsbidrag i Sverige. Båda föräldrarna omfattas av finsk lagstiftning enligt förordning 883/2004 och får familjeförmåner därifrån. De kan därför inte få familjeförmåner enligt förordning 883/2004 från Sverige. Men eftersom barnbidraget och det särskilda bidraget innebär högre belopp än de finska familjeförmånerna kan familjen, om övriga villkor för rätt till barnbidrag och särskilt bidrag är uppfyllda, få ett belopp som motsvarar skillnaden mellan de svenska förmånerna och de familjeförmåner som de får från Finland. De beviljas i sådana fall barnbidrag och det särskilda bidraget med stöd av enbart SFB.

Delen av bostadsbidraget som är bidrag till bostadskostnaden är däremot inte en förmån som omfattas av förordning 883/2004 och familjen kan ansöka om sådant bidrag om de är bosatta i Sverige, oavsett var de arbetar och är försäkrade.

Exempel

Tine och Preben arbetar i Norge och bor i Sverige tillsammans med sina två barn. Familjen ansöker om bostadsbidrag i Sverige. Båda föräldrarna omfattas av norsk lagstiftning enligt förordning 883/2004 som har högre familjeförmåner än den svenska. De har därmed inte rätt till särskilt bidrag eller någon annan familjeförmån i Sverige. Familjen kan däremot ha rätt till bidrag för bostadskostnaden, eftersom förmånen inte omfattas av förordningen och de bor i Sverige tillsammans med barnen.

10.2 Hantering av studiebidrag

När det gäller studiebidrag som Försäkringskassan inte beslutar om, så kan det alltså finnas rätt till studiebidrag från Sverige enbart med stöd av nationell lagstiftning. Men enligt praxis ska prioritetsreglernas principer tillämpas ändå, vilket innebär att de svenska beloppen jämförs med det andra medlemslandets belopp. Om det andra landet inte betalar ut förmånen, så ska Försäkringskassan betala ut hela förmånen.

Exempel

Tomas och Petra bor i Sverige tillsammans med sin son Peter som är 18 år. Tomas och Petra arbetar båda i Finland och omfattas av finsk lagstiftning. Det finns endast rätt till familjeförmåner från Finland i enlighet med förordning 883/2004. Peter beviljas studiebidrag från Sverige, men endast med stöd av nationell lagstiftning. Om det svenska beloppet är högre än det finska betalar Försäkringskassan ut ett belopp som motsvarar skillnaden mellan den svenska förmånen och den förmån som det finns rätt till från Finland.

Exempel

Paulina arbetar i Danmark och bor i Sverige med sitt barn Olle som är 18 år. Olles pappa, Mikkel, bor och arbetar i Danmark. Det finns dock ingen rätt till förmåner från Danmark enligt förordning 883/2004. Om Olle har rätt till studiehjälp från Sverige beviljas förmåner endast med stöd av nationell lagstiftning och eftersom det inte finns någon rätt till förmåner från Danmark, så finns det inget utländskt belopp som ska räknas av. Sverige betalar då ut samma belopp som i vanliga nationella ärenden.

Källförteckning

EG/EU-förordningar och avtal

Avtal om handel och samarbete mellan Europeiska unionen och europeiska atomenergigemenskapen, å ena sidan och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland, å andra sidan

Avtalet om Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen och Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 492/2011 av den 5 april 2011 om arbetskraftens fria rörlighet inom unionen

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen

Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000

Europaparlamentets och rådets förordning (EEG) nr 574/72 av den 21 mars 1972 om tillämpning av förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egen företagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen

Europaparlamentets och rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egen företagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen

Administrativa kommissionens beslut

Beslut nr F3 av den 19 december 2018 om tolkningen av artikel 68 i förordning (EG) nr 883/2004 avseende beräkningsmetoden tilläggssbelopp

Beslut nr F2 av den 23 juni 2015 om utbyte av uppgifter mellan institutioner i syfte att bevilja familjeförmåner

Beslut nr H12 av den 28 februari 2022 om den dag som ska gälla för fastställandet av de växelkurser som avses i artikel 90 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009

Beslut nr E1 av den 12 juni 2009 om praktiska bestämmelser för övergångsperioden när det gäller det informationsutbyte med elektroniska hjälpmedel som avses i artikel 4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009

Beslut nr F1 av den 12 juni 2009 om tolkningen av artikel 68 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 när det gäller prioritetsregler vid samtidig rätt till EU-familjeförmåner

Administrativa kommissionens beslut nr 147 av den 10 oktober 1990 om tillämpningen av artikel 76 i förordning (EEG) 1408/71

EU-domstolens domar

C-473/18 GP

C-378/14 Trapkowski

C-382/13 Franzen m.fl.

C-347/12 Wiering

C-611/10 och 612/10 Hudzinski och Wawrzyniak

C-16/09 Schwemmer

C-363/08 Slanina

C-352/06 Bosmann

C-255/99 Humer

C-275/96 Kuusijärvi

C-245/94 Hoeber

C-312/94 Zachow

C-78/91 Hughes

C-69/79 Jordens-Vosters

Svensk lagstiftning

Lagar

Socialförsäkringsbalken (2010:110)

Föräldrabalken (1949:381)

Studiestödslagen (1999:1395)

Förordningar

Studiestödsförordningen (2000:655)

Försäkringskassans författningssamling (FKFS/RFFS)

Försäkringskassans föreskrifter (FKFS 2010:4) om sättet och tiden för utbetalning av vissa socialförsäkringsförmåner m.m.

Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden (FKRS)

Försäkringskassans rättsliga ställningstagande 2022:022 Tillämpning av AK-beslut H12 – årlig omräkning av tilläggsbelopp.

Försäkringskassans rättsliga ställningstagande 2023:09 Familjeförmåner enligt förordning 883/2004 ska bara anses sammanträffa om de är av samma slag

Domar

HFD 2023 ref. 32

HFD 2017 ref. 44

HFD 2014 ref. 64

Justitieombudsmannen

JO:s beslut 5502-2013

JO:s beslut 5813-2012

JO:s beslut 4180-2012

JO:s beslut 4452-2010

Försäkringskassans vägledningar

2017:1 Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal, Försäkringskassans uppdrag vad gäller vissa gemensamma gränsöverskridande frågor

2005:3 Återkrav

2005:2 Fordringshantering hos Försäkringskassan

2005:1 Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar

2004:10 Bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar

2004:7 Förvaltningsrätt i praktiken

2004:1 Kontrollutredning

2002:10 Barnbidrag

2002:1 Föräldrapenning

2001:7 Omprövning, ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut

Pensionsmyndighetens vägledningar

2010:4 Efterlevandepension och efterlevandestöd

Övrigt

Internetsida

EESSI Institution Directory, adressregister till behöriga institutioner och förbindelseorganen

MISSOC, Europeiska kommissionens socialförsäkringsportal